

**Magisteruppsats från Affärsjuridiska programmet med Europainriktning
LIU-IEI-FIL-A—07/00148—SE**

**Den försäkrades räddningsplikt och
möjlighet att erhålla ersättning för
räddningskostnader**

The Insured's Obligation to Take Action and the
Possibility of Receiving Compensation for Salvage
Expenses

Anna Apelqvist

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	6
1.1. PROBLEMBAKGRUND	6
1.2. PROBLEMFORMULERING	6
1.3. SYFTE	7
1.4. MÅLGRUPP	7
1.5. METOD	7
1.6. AVGRÄNSNINGAR	8
1.7. DISPOSITION	8
2. BIFÖRPLIKTELSER I FÖRSÄKRINGSAVTALET	9
2.1. INLEDNING	9
2.2. SYFTET MED BIFÖRPLIKTELSENA	9
2.3. PÅFÖLJDER VID ÖVERTRÄDELSE	10
3. RÄDDNINGSPLIKT	12
3.1. INLEDNING	12
3.2. RÄDDNINGSPLIKTENS OMFATTNING	12
3.3. RÄDDNINGSPLIKTENS INTRÅDE	14
3.4. BEVARA REGRESSMÖJLIGHETEN	15
3.5. NEDSÄTTNING ENLIGT REGELN OM RÄDDNINGSPLIKT	16
3.5.1. <i>Uppsåt</i>	16
3.5.2. <i>Oaktsamhet</i>	16
3.5.2.1. <i>Oaktsamhetskravet vid räddningsplikt</i>	17
3.5.3. <i>Skälighetsregeln</i>	19
3.6. ORSAKSSAMBAND	20
3.7. ANNAN SOM HAR ATT IAKTTA RÄDDNINGSPLIKT	22
3.7.1. <i>Identifikation vid räddningsplikt</i>	24
3.8. RÄDDNINGSPLIKTEN I DE OLIKA FÖRSÄKRINGARNA	24
3.8.1. <i>Egendomsförsäkring</i>	24
3.8.1.1. <i>Räddningsplikten i eigendomsförsäkringen</i>	25
3.8.2. <i>Ansvarsförsäkring</i>	26
3.8.2.1. <i>Räddningsplikten i ansvarsförsäkringen</i>	26
3.8.3. <i>Avbrottsförsäkring</i>	27
3.8.3.1. <i>Räddningsplikten i avbrottsförsäkringen</i>	28
4. ERSÄTTNING FÖR RÄDDNINGSKOSTNAD	29
4.1. INLEDNING	29
4.2. SYFTE MED REGELN	29
4.3. KRITERIER FÖR ERSÄTTNINGSBARA RÄDDNINGSKOSTNADER	30
4.4. VEM ÄR ERSÄTTNINGSBERÄTTIGAD?	32
4.5. VAD KAN ERSÄTTAS?	32
4.6. OFÖRSÄKRAD ELLER FÖRSÄKRAD EGENDOM	33
4.7. ORSAKSSAMBAND VID RÄDDNINGÅTGÄRDER	34
4.8. SKADEFÖREBYGGANDE ÅTGÄRD ELLER RÄDDNINGÅTGÄRD	35
5. ANALYS	37
5.1. INLEDNING	37
5.2. RÄDDNINGSPLIKT	37
5.2.1. <i>Syftet med regeln om räddningsplikt</i>	37
5.2.2. <i>Vilka åtgärder krävs för att uppfylla plikten?</i>	39
5.2.2.1. <i>Omedelbart förestående</i>	39
5.2.2.2. <i>Efter förmåga</i>	41
5.2.2.3. <i>Orsakssambandet</i>	45
5.2.3. <i>Annan som har att iakttä räddningsplikten</i>	47
5.3. ERSÄTTNING FÖR RÄDDNINGSKOSTNAD	50

5.3.1.	Vad är syftet med regeln om ersättning för räddningskostnad?	50
5.3.2.	Ersättningsbedömningen	53
5.3.2.1.	Extraordinär karaktär.....	53
5.3.2.2.	Inom rimlig tid.....	54
5.3.2.3.	Orsakssambandet.....	56
5.3.3.	Ersättningsbeloppets storlek	58
6.	SLUTSATS	60
7.	KÄLLFÖRTECKNING	62

FÖRKORTNINGAR

ARN	Allmänna reklamationsnämnden
BrB	Brottsbalk (1962:700)
Ds	Departementsserien
FAL	Försäkringsavtalslagen (2005:104)
FFR	Försäkringsjuridiska föreningens rättsfallssamling
GFAL	Lagen (1927:77) om försäkringsavtal
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
SkVn	Skadeförsäkringens villkorsnämnd
SOU	Statens offentliga utredningar

1. INLEDNING

1.1. Problembakgrund

I en försäkringsavtalssituation har försäkringstagaren dels en huvudförpliktelse att betala försäkringspremien, dels ett antal biförpliktelser att ta hänsyn till för att försäkringsersättning skall komma att utbetalas. En av dessa biförpliktelser är räddningsplikten, vilken skall beaktas vid ett eventuellt försäkringsfall. Räddningsplikten innebär att den försäkrade åtar sig, genom avtalsingåendet, ett visst ansvar för att efter förmåga ingripa när ett försäkringsfall har inträffat eller befaras vara omedelbart förestående. Passivitet i dessa situationer kan leda till nedsättning av försäkringsersättningen. Räddningsplikten kommer till uttryck i 4 kap. 7 § samt 8 kap. 13 § FAL. Ett exempel på en situation när räddningsplikten inträder är när någon har brutit sig in genom dörren till den försäkrades affärslokal. Den försäkrade skall för att uppfylla sin plikt försöka begränsa den skada som har skett. Frågan är om den försäkrade i detta läge exempelvis måste skaffa fram en provisorisk dörr eller om det räcker med att tillkalla polis för att uppfylla räddningsplikten. De problem som uppkommer är således vilka begränsande åtgärder den försäkrade måste vidta och hur snabbt dessa skall vidtas för att plikten skall anses vara uppfylld. Ytterligare frågor som uppkommer är vilket syfte räddningsplikten har och vem som skall uppfylla plikten.

Vid uppfyllelse av räddningsplikten kan den försäkrade vara tvungen att vidta räddningsåtgärder, exempelvis som att skaffa fram en provisorisk dörr i exemplet ovan. Om den försäkrade i försäkringsfallet lyckas begränsa skadan kan ersättning betalas ut även för de extra kostnader som har drabbat den försäkrade vid begränsningen av skadan. Kostnaderna för dessa räddningsåtgärder ersätts enligt 6 kap. 5 § samt 8 kap. 13 § FAL. Frågor som uppkommer vid studier av regeln om ersättning för räddningskostnader är vad motiven bakom regeln är och vad som grundar rätten till ersättning.

Som säkert framgår av ovanstående presentation finns en hel del outredda områden rörande denna plikt och eftersom ämnet inte är särskilt väl behandlat i doktrin och praxis anser jag en utredning av rättsläget på detta område vara motiverad.

1.2. Problemformulering

Vad omfattas av den försäkrades räddningsplikt och vad innebär rätten till ersättning för räddningskostnader?

I ovanstående huvudfrågeställning innefattas följande underfrågor:

- Vad är syftet med reglerna om räddningsplikt respektive ersättning för räddningskostnader?
- Vad innebär rekvisiten *efter förmåga, omedelbart förestående/överhängande fara* samt *extraordinär karaktär*?
- Vilket krav på orsakssamband finns beträffande reglerna om räddningsplikt respektive ersättning för räddningskostnader?
- Föreligger det någon begränsning i tid för räddningsplikten respektive räddningsåtgärden?
- Hur görs bedömningen av vilken ersättning den försäkrade har rätt att erhålla?

1.3. Syfte

Syftet med denna uppsats är att utreda vad som omfattas av räddningsplikten samt vad rätten till ersättning för räddningskostnad innebär. Vidare är syftet att ge läsaren en bild av hur reglerna om räddningsplikt och ersättning för räddningskostnad är uppbyggda samt förklara avsikten med reglerna och härigenom underlätta tillämpningen av reglerna i framtiden.

1.4. Målgrupp

Denna uppsats vänder sig främst till den som tillämpar försäkringsrätt inom företagsförsäkringen, inom eller utanför försäkringsbranschen. Uppsatsen vänder sig även till studerande och andra som vill fördjupa sig i försäkringsrätt. Viss kunskap om de försäkringsrättsliga termerna samt om allmänna juridiska begrepp behövs dock för att kunna tillgodogöra sig informationen och resonemangen i uppsatsen.

1.5. Metod

Jag avser att studera aktuell doktrin och förarbeten till försäkringsavtalslagen och andra närliggande lagar för att låta detta ligga till grund för mitt arbete med att klarlägga vad som omfattas av räddningsplikten samt vad ersättning för räddningskostnad innebär. Eftersom försäkringsavtalslagen från början tillkom genom ett nordiskt samarbete avser jag även att använda mig av litteratur från de nordiska länderna till stöd för mina resonemang. Vidare

avser jag att studera och analysera relevanta nämndsavgöranden och rättspraxis på området, vilket kommer att ligga till grund för mina egna reflektioner i analysdelen. För att ytterligare klargöra mina resonemang gällande begreppen skall jag använda mig av fiktiva fall och exempel för att belysa det jag anser vara av vikt i sammanhanget.

1.6. Avgränsningar

Eftersom uppsatsen är riktad till den som tillämpar försäkringsrätt inom företagsförsäkringen, inom eller utanför försäkringsbranschen, samt studerande med intresse av företagsförsäkring avser jag att begränsa mig till att endast behandla företagsförsäkringen. För att kunna dra slutsatser på området kan dock en viss analogisk tillämpning av konsumentförsäkringen komma att göras. Vidare avser jag att begränsa mina studier av utländska källor till att enbart studera norsk och dansk doktrin. Jag kommer dock inte att beskriva gällande rättsläge i dessa länder utan enbart använda mig av eventuella resonemang som stöd för tolkningen av den svenska lagen. Vidare kommer jag att begränsa mig till att enbart utförligare studera svenska avgöranden. Jag kommer inte att närmare gå in på regressfrågan i räddningsplikten eller räddningspliktens avgränsning till närliggande biförpliktelser, eftersom dessa frågor inte ryms inom ramen för denna uppsats. Vidare kommer jag i analysen enbart att ta upp de kriterier och frågor som jag anser är speciellt problematiska att tolka och därför kan vara viktiga att analysera. Jag kommer således inte att analysera alla kriterier för uppfyllande av räddningsplikt och ersättning för räddningskostnad.

1.7. Disposition

I detta avsnitt avser jag att presentera uppsatsens disposition, vilken förhoppningsvis skall underlätta för den tänkte läsaren att förstå mina tankegångar. Uppsatsen kommer att bestå av tre delar; en referensram, en analys och en slutsats. Första delen av referensramen kommer att vara en deskriptiv del bestående av en allmän beskrivning av biförpliktelser. I följande avsnitt beskriver jag vad som omfattas av räddningsplikten för att fortsätta med en beskrivning av reglerna om ersättning för räddningskostnad. I analysdelen skall jag ge uttryck för de egna reflektioner och slutsatser som jag har dragit utifrån det material som jag har studerat under arbetet med uppsatsen. Avslutningsvis ämnar jag i slutsatsen sammanfatta vad jag har kommit fram till i uppsatsen.

2. BIFÖRPLIKTELSE I FÖRSÄKRINGSAVTALET

2.1. Inledning

Förpliktelse definieras enligt Nationalencyklopedin¹ som en "skyldighet som man ofta frivilligt ålagt sig". En förpliktelse har generellt vissa särdrag, vilka styr det handlings sätt som den förpliktade har att förhålla sig till. Bryter den förpliktade mot dessa handlings sätt kan en sanktion komma att bli aktuell. Om en parallell dras till obligationsrätten menar Rodhe² att förpliktelse rna kan delas in i uppfyllelseförpliktelse r och ansvarsförpliktelse r. Uppfyllelseförpliktelse n kännetecknas av att den förpliktade som inte följer det handlings sätt som förpliktelse n innebär kan riskera att drabbas av en sanktion. Ansvarsförpliktelse n däremot innebär att den förpliktade har garanterat att vissa omständigheter föreligger vid en viss tidpunkt. Stämmer inte dessa omständigheter kan en påföljd drabba den förpliktade. Båda dessa typer av förpliktelse r går att återfinna i FAL:s regler om biförpliktelse r.³

Försäkringstagarens huvudförpliktelse enligt försäkringsavtalet är att betala sin premie. Utöver denna huvudförpliktelse har den försäkrade ett antal biförpliktelse r som skall uppfyllas. Dessa biförpliktelse r är upplysningsplikt, plikt att inte öka risken för skada, plikt att följa säkerhetsföreskrifter, plikt att inte framkalla försäkringsfall, plikt att medverka vid skaderegleringen samt räddningsplikt.

2.2. Syftet med biförpliktelse rna

Den försäkrade har ett ansvar för att biförpliktelse rna uppfylls eftersom försäkringsgivaren tar på sig en risk som annars den försäkrade skulle få bära. Vid denna "övervältring" av risken bör den försäkrade ansvara för att avtalet och därmed förpliktelse rna följs. I Sverige, i likhet med de flesta andra nordiska och europeiska länder, är lagen utformad så att en försäkrad som inte har handlat oaktsamt inte skall gå miste om sin ersättning. Att av en olyckshändelse orsaka skada leder inte till ansvar. Således krävs oaktsamhet från den försäkrades sida för att ersättningen skall sättas ned. Den grad av oaktsamhet som krävs skiljer sig åt mellan de olika biförpliktelse rna men gemensamt är att det krävs någon form av culpa (vårdslöshet).

¹ Nationalencyklopedin på Internet.

² Rodhe, Lärobok Obligationerätt s. 21.

³ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringsersättning s. 40 f.

Biförpliktelseerna kan även sägas hänga samman med den moraliska risken, vilken handlar om i vad mån den försäkrades personliga egenskaper inverkar på faran för att ett försäkringsfall skall inträffa. Biförpliktelseerna är till för att avhålla riskbenägna personer från att öka risken eller framkalla försäkringsfall. Eftersom den försäkrade vet att ersättningen kan nedsättas om biförpliktelseerna inte uppfylls väljer den försäkrade kanske i större utsträckning att uppfylla förpliktelseerna. Biförpliktelseerna fyller därmed ett preventionssyfte eftersom färre försäkringsfall orsakas.⁴

2.3. Påföljder vid överträdelse

Den mest drastiska påföljden för den försäkrade vid överträdelse av en plikt är en total förlust av rätt till ersättning. Påföljden innebär i så fall att försäkringsgivaren går helt fri från ansvar och att den försäkrade själv får stå för kostnaderna relaterade till skadan. Av vikt i dessa fall är att iaktta det handlingssätt som den försäkrade använt sig av och med anledning härav bedöma huruvida ersättning skall utgå eller inte.⁵

Vid bedömningen kan försäkringsgivaren använda sig av kausalitetsregeln eller prorataregeln. Kausalitetsregeln innebär att den försäkrade har rätt till ersättning om den omständighet som innebär brott mot en förpliktelse inte har påverkat skadan. Skadan skall således inte ha förvärrats i och med omständigheten utan den skulle ha sett likadan ut oavsett handlandet eller inte. Regeln medför att den försäkrade antingen får hela ersättningen eller också ingenting alls. I Norden används dock med fördel istället prorataregeln så långt som möjligt. Prorataregeln innebär att försäkringsgivaren reducerar ersättningen vid brott mot en biförpliktelse så att den motsvarar premien. Således får den försäkrade lika mycket ersättning som om försäkringsgivaren hade vetat om vid premiesättningen att den aktuella omständigheten förelåg. Även prorataregeln kan medföra att försäkringsgivaren går helt fri från ansvar. Prorataregeln kan sägas vara en konsekvens av förutsättningsläran⁶, varför avtalet skall få samma innehåll som om det hade grundat sig på de rätta förutsättningarna.⁷ Vidare finns även möjligheten att försäkringsersättningen kan sättas ned efter vad som är skäligt i det enskilda fallet. Denna metod har lagstiftaren valt att använda vid räddningsplikt och den har ett större användningsområde än exempelvis prorataregeln eftersom den även är tillämplig vid

⁴ Hellner, Försäkringsrätt s. 133 ff.

⁵ Hellner, a.a. s. 141 f.

⁶ Förutsättningsläran är en princip från avtalsrätten enligt vilken ett avtal kan förklaras ogiltigt pga. felaktiga förutsättningar vid avtalets ingående.

⁷ Hellner, a.a. s. 142 ff.

omständigheter som inte påverkar premiesättningen. Kritik mot denna metod är dock att bedömningen tenderar att bli aningen skönsmässig.⁸

⁸ Hellner, a.a. s. 145.

3. RÄDDNINGSPLIKT

3.1. Inledning

I ett försäkringsavtalsförhållande ställer, vilket jag tidigare har nämnt, försäkringsgivaren ett visst krav på den försäkrade. För att parterna skall kunna lita på varandra krävs att båda parter iakttar försiktighet. För den försäkrades del innebär detta att denne efter förmåga skall göra allt för att begränsa eller avvärja en skada. Det är denna skyldighet som kallas räddningsplikt. Räddningsplikten regleras i 4 kap. 7 § samt 8 kap. 13 § FAL och lyder som följer:

”När ett försäkringsfall inträffar eller kan befaras vara omedelbart förestående, skall den försäkrade efter förmåga vidta åtgärder för att hindra eller minska skadan och, om någon annan är ersättningsskyldig, för att bevara den rätt försäkringsbolaget kan ha mot denne.

Har den försäkrade uppsåtligen åsidosatt sina skyldigheter enligt första stycket, kan ersättningen sättas ned såvitt angår honom efter vad som är skäligt med hänsyn till hans förhållanden och omständigheterna i övrigt. Detsamma gäller om den försäkrade har åsidosatt sina skyldigheter med vetskap om att det innebar en betydande risk för att skadan skulle inträffa eller annars genom grov vårdslöshet.”

Räddningsplikten leder tanken till den allmänna skadeståndsrättsliga principen att en medvållande endast skall ha rätt till jämkat skadestånd. Liknande fungerar det således i försäkringsrätten där ersättningen istället sätts ned. Meningen med nedsättningen är att den försäkrade själv skall få stå för den del av skadan som hade kunnat begränsas om den försäkrade hade uppfyllt sin plikt.⁹ Regeln om räddningsplikt är tvingande till den försäkrades fördel på så sätt att försäkringsgivaren inte kan åberopa förbehåll som är strängare än lagregeln.¹⁰

3.2. Räddningspliktens omfattning

Räddningspliktens omfattning är intressant eftersom många ställer sig frågan vilken typ av räddningsåtgärder som måste vidtas för att räddningsplikten skall anses vara uppfylld. Generellt tas föreskrifter om räddningsplikt upp i försäkringsvillkoren. I vissa av villkoren anges även de åtgärder som försäkringsgivaren anser vara lämpliga att vidta för att uppfylla

⁹ Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 117.

¹⁰ Lagerström/Roos, Företagsförsäkring s. 35.

räddningsplikten. Även om situationen skulle vara sådan att försäkringsvillkoren inte föreskriver en räddningsplikt är den försäkrade skyldig att iaktta denna plikt enligt FAL. Däremot varierar de åtgärder som skall vidtas i det aktuella fallet beroende på vad för skada det rör sig om. Tanken med lagstiftningen i FAL är enligt motiven att försäkringsgivaren skall sätta upp de kriterier som definierar vad skäligt är i en skadesituation.¹¹ Om försäkringsgivaren har satt upp föreskrifter om räddningsåtgärder i villkoren ligger också ansvaret på försäkringsgivaren att ge vägledning och stötta den försäkrade i arbetet efter ett försäkringsfall. Gör inte försäkringsgivaren detta utan förhåller sig passiv till situationen kan försäkringsgivaren få problem att bevisa att den försäkrade har brutit mot räddningsplikten vid utredning av fallet. Det är trots allt den försäkrade som bär på den värdefulla information som ligger till grund för försäkringsgivarens bedömning av ersättningen. Det blir således ett samarbete mellan de båda avtalsparterna, vilket förhoppningsvis kommer att gynna båda parter.¹²

Eftersom huvudtanken med FAL är att reglerna gällande företagsförsäkring skall vara dispositiva i så lång utsträckning som möjligt är också syftet med reglerna om biförpliktelser att försäkringsgivaren själv bestämmer ”spelreglerna”.¹³ Det handlar dels om att vidta aktiva åtgärder, men även om underlåtenhet att vidta åtgärder.¹⁴ Kraven kan regleras olika från försäkring till försäkring och föreskrifternas utformning varierar också i de olika försäkringsgivarnas villkor. Generellt är den försäkrade skyldig att, om denne inte själv kan avvärja eller begränsa skadan, i vart fall tillkalla hjälp. Om det exempelvis börjar brinna i en lokal som tillhör verksamheten är den minsta åtgärd som den försäkrade skall vidta att tillkalla brandkår. Underlåter den försäkrade att tillkalla brandkår har den försäkrade åsidosatt sin räddningsplikt.

Vid uppfyllelse av räddningsplikten behöver den försäkrade aldrig gå så långt att denne behöver sätta sitt liv i fara för att rädda försäkrad egendom. Däremot får den försäkrade räkna med att utsätta sig för mindre faror för att uppfylla plikten. Om den försäkrade anser att ett ingripande skulle ha medfört risk för dennes liv så skall detta kunna styrkas med någon form av bevisning. Om bevisning inte skulle krävas i dessa fall skulle alla i efterhand kunna säga att de tyckte att situationen var livshotande trots att så inte var fallet. Vid bedömningen av om

¹¹ SOU 1989:88 s. 306.

¹² Jønsson/Kjærgaard, Dansk Forsikringret s. 353 f.

¹³ Ds 1993:39 s. 157.

¹⁴ Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 127 ff.

fara för den försäkrades liv förelåg i situationen bör också hänsyn tas till om situationen var pressad på ett sådant sätt att personen i fråga inte kunde tänka klart.¹⁵

Bedömningen utgår ifrån att den försäkrade efter "egen förmåga" skall försöka avvärja eller begränsa skadan.¹⁶ Bedömningen blir således en prövning från person till person.¹⁷ Exempelvis förväntas inte en person som sitter i rullstol utföra ett lika omfattande släckningsarbete vid en brand som en person utan rullstol. Således får bedömningen av "egen förmåga" skilja från fall till fall. I motiven till FAL tas exempelvis upp att en person som har råkat ut för en brand på grund av chock inte kan förväntas handla på ett rationellt sätt och ringa brandkåren direkt utan en viss fördröjning av larmet måste godtas. Har personen även fått brandskador måste det exempelvis godtas att släckningsarbete från personen ifråga inte är aktuellt. Dock nämns att underlåtenhet att över huvud taget tillkalla brandkår inte kan ses som uppfyllelse av räddningsplikten.¹⁸

3.3. Räddningspliktens inträde

Räddningsplikten begränsas inte enbart till tiden i direkt samband med skadan utan en skyldighet föreligger även att försöka förhindra en eventuell framtida skada. Frågan är dock vid vilken tidpunkt denna plikt att försöka förhindra skadan faktiskt inträder. Enligt förarbeten¹⁹ till FAL skall enbart skador som är omedelbart förestående förhindras eller begränsas. För att handlingsplikt skall inträda krävs således att situationen är av akut karaktär. Denna definition kan jämföras med reglerna om nödvärn enligt brottsbalken²⁰ som även de antyder att handlingen skall ligga nära skadan. Om den försäkrade exempelvis har en brandfarlig värmepanna installerad i verksamhetslokalen, trots medvetenhet om att en fara för brand föreligger, åsamkar detta inte den försäkrade något ansvar. Begreppet omedelbar fara syftar mer till situationer där skaderisken är betydligt mer överhängande. Exempel på omedelbar fara kan vara att den försäkrades grävmaskin står parkerad på en till verksamheten lutande uppfart. Av en händelse börjar grävmaskinen rulla och riskerar att rulla in i byggnaden bredvid. Denna situation är då en sådan akutsituation att räddningsplikten inträder

¹⁵ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringsersättning s. 394 samt Hellner, Försäkringsrätt s. 186 f.

¹⁶ Selmer, Försäkringsavtaleloven med forarbeider s. 93 f. samt Selmer, Försäkringsrett s. 327.

¹⁷ Sørensen, Försäkringsret s. 268 f.

¹⁸ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 269, prop 2003/04:150 s. 419 samt SOU 1989:88 s. 307.

¹⁹ A. prop. s. 419 f.

²⁰ BrB 24 kap. 1 §: "En gärning som någon begår i nödvärn utgör brott endast om den med hänsyn till angreppets beskaffenhet, det angripnas betydelse och omständigheterna i övrigt är uppenbart oförsvarlig."

och den försäkrade är därmed skyldig att iaktta sin räddningsplikt genom att exempelvis försöka hindra grävmaskinen från att rulla in i byggnaden.

Bedömningen av om omedelbar fara har förelegat i den aktuella situationen skall ske objektivt. Dock kan bedömningen aldrig bli helt objektiv eftersom det oftast är den försäkrades information som är ledande i bedömningen. Det kan i ett försäkringsfall tänkas vara så att det förelåg omedelbar fara för att försäkringsfallet skulle inträffa men att den försäkrade var i god tro om att hans passivitet inte skulle komma att leda till ansvar. Kan den försäkrade då bevisa detta är det möjligt att nedsättning av ersättningen inte kommer att ske.²¹ Trots detta har SkVn i några avgöranden²² antytt att omedelbarhetsrekvisitet inte bör tolkas alltför strikt.²³ Dessa avgöranden och räddningsplikts inträde beskrivs närmare i analysen av omedelbarhetsrekvisitet i avsnitt 5.2.2.1.

Utöver den ovan beskrivna tidpunkten föreligger även en skyldighet att begränsa en redan uppkommen skada. Frågan är hur långt denna skyldighet sträcker sig, således hur långt räddningsplikten sträcker sig. Räddningsplikten inträder, vilket ovan har nämnts, i en situation där omedelbar fara föreligger. Således föreligger en räddningsplikt så länge faran är omedelbart förestående och situationen är av akut karaktär. När situationen inte längre kan anses vara akut och faran därmed ej förestående föreligger inte heller någon räddningsplikt. Således är det situationens karaktär som kan sägas styra när plikten bör uppfyllas.

3.4. Bevara regressmöjligheten

Räddningspliktsregeln innehåller ytterligare ett åläggande. Den försäkrade är skyldig att tillvarata försäkringsgivarens möjligheter till regress mot tredje man.²⁴ Om således någon annan än den försäkrade är ansvarig för skadan skall den försäkrade på bästa sätt försöka tillvarata den rätt till anspråk som försäkringsgivaren har mot tredje man på grund av skadan. Det kan till exempel vara att bevaka en fordran i konkurs eller dylikt.²⁵ Plikten innebär då att försöka få fram bevisning om den ansvarige om det inte möter särskilda hinder och att bibehålla rätten genom att inte avtala bort sin rätt till skadeståndsanspråk mot tredje man. Om

²¹ Jønsson/Kjærgaard, Dansk Forsikringsret s. 353 ff.

²² SkVn 89/1987 och SkVn 40/1988.

²³ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringsersättning s. 390 f.

²⁴ Lindell-Frantz, a.a. s. 395 f.

²⁵ Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 117 samt SOU 1989:88 s. 307.

den försäkrade inte bevarar denna rätt till regress kan ersättningen komma att sättas ned.²⁶ Vid uppfyllelse av räddningsplikten bör dock i första hand räddningen av den direkta skadan ske och i andra hand försäkringsgivarens regressrätt säkras.²⁷

3.5. Nedsättning enligt regeln om räddningsplikt

Det föreligger vissa objektiva förutsättningar för att ersättningen skall sättas ned. Det kan till exempel vara underlåtenhet att föra talan mot någon eller underlåtenhet att undersöka en köpt vara. Det är denna underlåtenhet som FAL bygger sin regel om räddningsplikt på. Om den försäkrade underlåter att göra något som åligger denne får den försäkrade räkna med att ersättningen kan komma att sättas ned. Detta resonemang har stöd i en allmän ersättningsrättslig princip; att passivitet som leder till förvärrad skada påverkar ersättningsbeloppet.²⁸ Vid bedömningen av nedsättning av ersättningen, på grund av åsidosättande av räddningsplikten, beaktas generellt de följande beskrivna kriterierna.

3.5.1. Uppsåt

För att den försäkrade, eller annan som identifieras med den försäkrade, skall ha åsidosatt sin räddningsplikt och därmed riskera att få ersättningen nedsatt krävs uppsåt eller oaktsamhet. I detta avsnitt skall jag diskutera vad begreppet uppsåt har för innebörd i räddningspliktssituationer. Med uppsåt i dessa situationer menas att den försäkrade avsiktligen har valt att handla på ett sätt som inte har begränsat eller avvärt skadan. Det uppsåtliga måste således omfatta en handling eller passivitet vid ett nära förestående eller inträffat försäkringsfall. Det krävs inte att den försäkrade hade en önskan om att skadan skulle förvärras utan det som krävs är att den försäkrade uppsåtligen har valt att inte handla på ett sätt som begränsar eller avvärt skadan. Dock leder inte alla fall av uppsåtligt handlande i dessa situationer till nedsättning. Om den försäkrade vid skadetillfället uppfattade att en skada hade inträffat eller var på väg att inträffa och förstod att denna skada skulle ha kunnat avvärtas eller begränsas är det fråga om uppsåt. Förstod den försäkrade däremot inte detta är det inte fråga om uppsåt.²⁹

3.5.2. Oaktsamhet

²⁶ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 269, prop. 2003/04:150 s. 419 samt SOU 1925:21 s. 141.

²⁷ Bengtsson, a.a. s. 269.

²⁸ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringsersättning s. 396 f.

²⁹ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 269 f.

I försäkringssituationer har ofta ”culpa” (vårdslöshet) eller ”grov culpa” (grov vårdslöshet) betydelse för bedömningen av om försäkringsersättning skall utges eller inte. I allra högsta grad blir culpabedömningen relevant i en diskussion kring biförpliktelse och deras betydelse för försäkringsförhållandet. Generellt kan sägas att oaktsamhet ifrån den försäkrades sida krävs för att försäkringsgivarens ersättningskyldighet skall begränsas enligt FAL.

För den som tidigare har studerat eller kommit i kontakt med skadeståndsrätten är begreppet ”culpa” ingen nyhet. För den som inte har gjort det kan begreppet beskrivas som att en person, i det här fallet den försäkrade, inte har iakttagit den försiktighet som förväntades i en viss situation. Som säkert kan anas är det relativt svårt att avgöra när en viss grad av försiktighet har iakttagits. Frågan kommer således att besvaras av innebörden i det försäkringsavtal som styr vad den försäkrade har att förhålla sig till. Det är därför svårt att kunna göra en generell bedömning av vilken grad av oaktsamhet som krävs utan det får avgöras i varje enskilt försäkringsförhållande.³⁰ Bedömningen av oaktsamheten får således grundas i något som liknar den skadeståndsrättsliga. Av vikt är att skyldigheten att visa en viss grad av oaktsamhet till största delen beror på skaderiskens storlek, vilket innefattar sannolikheten för en viss skada men också storleken av möjliga skador.³¹

3.5.2.1. *Oaktsamhetskravet vid räddningsplikt*

I situationer där räddningsplikten kan bli aktuell är ett resonemang kring oaktsamheten av betydelse. För att plikten inte skall anses vara uppfylld krävs att den försäkrade har varit oaktsam. Av förklarliga skäl påverkar graden av oaktsamhet storleken på nedsättningen av ersättningen. I sammanhanget bör nämnas att ett uppsåtligt åsidosättande inte alls behöver vara värre än ett vårdslöst eller oaktsamt åsidosättande. Det är istället skälen bakom åsidosättandet som skall bedömas.³²

FAL kräver vid brott mot räddningsplikt grov vårdslöshet för att nedsättning av försäkringsersättning skall kunna ske. Det är svårt att definiera vad som är grov vårdslöshet och någon parallell till skadeståndsrätten är också svår att dra. Grov vårdslöshet kan anses

³⁰ Bengtsson, a.a. s. 93 ff.

³¹ Bengtsson, a.a. s. 97.

³² Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringsersättning s. 407 f. samt prop. 2003/04:150 s. 420.

föreligga när uppsåt skulle kunna misstänkas men inte är bevisbart.³³ I företagsförsäkringen anses grov vårdslöshet vara när en skada uppkommer som borde ha stått klart för ledningen att den skulle inträffa eller när den försäkrade eller dennes företagsledning insåg att sannolikheten var stor för att skadan skulle inträffa. Syftet med kravet på grov vårdslöshet är att utesluta skador som har skett med uppsåt men även skador orsakade av nonchalans.³⁴ HD har i ett rättsfall³⁵ uttalat att som grov vårdslöshet i försäkringsrätten betraktas vårdslöshet av mycket allvarligt slag. Det är fråga om ett handlande som ligger på gränsen till uppsåtligt och som har skett av hänsynslöshet och nonchalans. HD uttalar vidare att insikten om att en risk föreligger inte behöver vara tillräckligt för att det skall anses vara grov vårdslöshet utan omständigheterna skall vara särskilt graverande.

Vid räddningsplikt krävs således för nedsättning grov vårdslöshet. Eftersom den försäkrade i en skadesituation många gånger, vilket jag tidigare har nämnt, befinner sig i en pressad situation och därför kanske inte tänker klart och därmed eventuellt handlar irrationellt vore det alltför hårt att sätta gränsen för oaktsamheten lägre. Att av misstag i en situation agera på ett sätt som är aningen oaktsamt är fullständigt förståeligt.³⁶ I detta sammanhang skall även nämnas det som jag tidigare har tagit upp; att handlandet vid bedömningen jämförs med den försäkrades egen förmåga och inte med någon generell förmåga.³⁷

I situationer där den försäkrade är medveten om en skaderisk är diskussionen om gränsdragningen av den grova vårdslösheten inte längre relevant. Däremot är frågan om den försäkrade kan vara grovt vårdslös utan att vara medveten om att det medför en risk intressant. Enligt motiven till lagen sägs att ett ansvar enbart är aktuellt i de fall där den försäkrade medvetet har tagit en risk.³⁸ Det vore alltför hårt att ålägga den försäkrade ansvar för en vårdslös handling som har vidtagits utan medvetenhet om risken i den pressade situationen. I undantagsfall kan ansvar åläggas någon utan medvetenhet. Dessa fall är när den försäkrade på grund av okunskap har orsakat skada, till exempel i farlig verksamhet. Det kan då inte ses som försvarligt att den försäkrade skall undgå ansvar.³⁹ Således får vid försäkringsfall frågan ställas om den försäkrade uppfattade att en skada hade inträffat eller var

³³ A. prop. s. 177.

³⁴ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 100 f.

³⁵ NJA 1992 s. 130.

³⁶ Hellner, Försäkringsrätt s. 187 f. samt Sørensen, Forsikringsret s. 269.

³⁷ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringsersättning s. 403 ff. angående ARN 82/R4917.

³⁸ Ds 1993:39 s. 169.

³⁹ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 260 ff. och prop. 2003/04:150 s. 176 samt s. 415.

på väg att inträffa och om den försäkrade hade möjlighet att begränsa skadorna. Uppfattade den försäkrade detta är det fråga om uppsåt. Om den försäkrade istället insåg att en betydande risk förelåg men trots detta nonchalerade sin plikt är det fråga om vårdslöshet och nedsättning kan komma att bli aktuellt. Däremot om den försäkrade av en ren händelse har förbisett sin plikt kan nedsättning inte bli aktuellt.⁴⁰

3.5.3. Skälighetsregeln

Ersättningen vid brott mot räddningsplikt sätts ned efter vad som skäligt i det enskilda fallet. Det är således fråga om en skönsässig skälighetsbedömning. Hänsyn tas till vilken betydelse åsidosättandet av förpliktelsen har haft för skadans inträffande och omfattning och den handlandes uppsåt eller vårdslöshet men även till övriga omständigheter.⁴¹

Enligt motiven till lagen är viktiga faktorer vid bedömningen risken för att ett skadefall skulle inträffa och de värden som stod på spel. Motiven säger vidare att om den försäkrade anses allvarligt ha brutit mot plikten kan ersättningen sättas ned till noll.⁴² Nedsättningen skall självklart endast gälla den skyldige. Om den skyldige dock är en annan försäkrad kan denne identifieras med den försäkrade och nedsättning kan då bli aktuellt för den försäkrade.⁴³

Vidare kan mer väntas av en yrkesman än av en privatperson i fråga om räddningsplikt i en skadesituation. Yrkesmannen anses ha mer kunskap, erfarenhet och omdöme att värdera sina handlingar i situationen, vilket får betydelse för vad som anses vara grov vårdslöshet och skälig nedsättning vid ett försäkringsfall. Om någon i ledande ställning, eller annan som identifieras med den försäkrade i ett företag, bryter mot räddningsplikten kan detta påverka skälighetsbedömningen.⁴⁴

Vidare skall vid nedsättningsbedömningen även övriga omständigheter av relevans beaktas. Dessa omständigheter kan exempelvis vara att den försäkrade på grund av försäkringsfallet har drabbats av andra skador eller att sociala hänsyn talar för en lindring. Det beaktas om skadan kan anses ha medfört en ”socialt betydande förlust”. Vidare läggs även stor vikt vid hur den försäkrades ekonomiska situation ser ut. Det är inte rätt att en försäkrad i en dålig

⁴⁰ Bengtsson, a.a. s. 270 samt a. prop. s. 419.

⁴¹ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringsersättning s. 407 f. samt a. prop. s. 420.

⁴² Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 263 f. samt Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 122 ff.

⁴³ A. prop. s. 181, 419 f.

⁴⁴ A. prop. s. 467 f.

ekonomisk situation skall behöva lida ännu mer skada på grund av en alltför hård bedömning. Bedömningen av nedsättningen skiljer sig även åt beroende på vilken försäkring det gäller.⁴⁵

3.6. Orsakssamband

Grundtanken med en försäkring är att den skall skydda den försäkrade mot en viss typ av händelser som är till nackdel för denne. Det som är till nackdel är det som kallas fara eller risk för den försäkrade. Försäkringsvillkoren definierar vanligtvis närmare vilka händelser som omfattas av den aktuella försäkringen. Villkoren hänvisar ofta till ett orsakssamband, exempelvis att skada genom brand ersätts. Brand är då den skadehändelse som omfattas av försäkringen.⁴⁶ På motsvarande sätt föreskrivs i villkoren de händelser som inte omfattas av försäkringen, undantagen, exempelvis att skador genom sprängningsarbeten undantas från brandförsäkringen.

Kravet på kausalitet återkommer inte endast i försäkringsvillkor utan även i FAL.⁴⁷ Frågan är dock vad som krävs för att ett sådant samband skall anses föreligga mellan skadan och händelsen. Generellt i försäkringssituationer är avtalet av sådant slag att kausaliteten inte har betydelse. Har till exempel den försäkrade inte uppfyllt sin räddningsplikt kan ersättning vägras eller sättas ned trots att ett sådant samband mellan skadan och händelsen finns.⁴⁸ Dock kan sägas att om den försäkrade exempelvis överträder en biförpliktelse skall det vara överträdelsen i det konkreta fallet som har inflytande på försäkringsfallet.⁴⁹ Ett belysande exempel är det följande. Den försäkrade skall enligt säkerhetsföreskrift ha speciella lås in till sin verksamhet. Underlåter den försäkrade att installera dessa lås och det blir inbrott på grund av att låsen inte finns föreligger kausalitet och försäkringen täcker således inte denna skada. Sker inbrottet på annat sätt, exempelvis genom att en ruta krossas, föreligger inte kausalitet och försäkringen täcker skadorna.

Orsaksfrågor av detta slag återfinns i allra högsta grad på det närliggande området skadeståndsrätten. I skadeståndsrätten spelar kausalitet en betydande roll för skadeståndsansvaret och adekvat kausalitet krävs för ansvarighet. Resonemanget kring adekvat kausalitet är dock inte aktuellt i försäkringsrättsliga sammanhang eftersom

⁴⁵ Prop. 1979/80:9 s. 149.

⁴⁶ Bengtsson, a.a. s. 82.

⁴⁷ Se 8 kap. 11-12 §§ FAL om framkallande av försäkringsfall respektive brott mot säkerhetsföreskrift.

⁴⁸ Bengtsson, a.a. s. 82 f.

⁴⁹ Hellner, Försäkringsrätt s. 207.

skyldigheten att ersätta en skada har sin grund i ett avtalsförhållande som är till för att skydda den försäkrade. Den försäkrade kan till och med i vissa sammanhang tänka sig att betala en högre premie i utbyte mot en lindrigare sambandsbedömning.⁵⁰

Det som har diskuterats här ovan är orsakssamband i villkoren. FAL däremot innehåller inga uttryckliga krav på orsakssamband. Tanken bakom försäkringsavtalet är att lagen inte skall utforma produkten och därmed bestämma vad som faller under den försäkrade risken.

3.6.1. Orsakssamband vid räddningsplikt

Enligt GFAL 52 § var ett kriterium för nedsättning att räddningsplikten skulle ha ”länt försäkringsgivaren till men”. Handlandet, eller underlåtet att handla, skulle således ha orsakat eller förvärrat skadan, vilket medförde att försäkringsgivaren inte behövde bringa någon strängt bindande bevisning och orsakssambandet som krävdes var ganska löst för att nedsättning av ersättningen skulle ske. Å andra sidan innebar denna regel ofta en ”skälig” nedsättning vilket tyder på en friare bedömning för den försäkrade. Anledningen till detta ganska milda krav på den försäkrade var att det inte kunde krävas alltför mycket av denne i en sådan pressad situation som ett förestående eller inträffat försäkringsfall kunde innebära. Detta krav på orsakssamband går fortfarande att återfinna i 8 kap. 13 § FAL trots att det inte står uttryckligen skrivet i lagtexten.⁵¹

För att ersättning skall utbetalas krävs att ett direkt samband föreligger. Enkelt uttryckt skall det vid ett försäkringsfall föreligga ett logiskt samband mellan skadehändelsen och skadan. Således, om den försäkrade har försummat att avvärja eller begränsa en förestående eller inträffad skada som kunde befaras, kan denna försummelse vara skäl nog att inte ersätta skadan. Anledningen är att försummelsen har brutit orsakssambandet eftersom det är försummelsen som är den direkta orsaken till skadan. Den ursprungliga händelsen är enbart en utlösande faktor som sedermera har lett till skada. I de fall där den försäkrade har haft möjlighet att avvärja eller begränsa ytterligare skada kan försummelsen även här bryta sambandet mellan den ursprungliga och den andra indirekta skadan. Det direkta sambandet som krävs bygger inte på någon tidsbegränsning utan det krävs enbart ett klart och logiskt orsakssamband mellan skadehändelsen och skadan. Dock har den försäkrade större möjligheter att förebygga ytterligare skada genom att undvika konsekvenser av skadan ju

⁵⁰ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 84 ff.

⁵¹ Bengtsson, a.a. s. 345 f. samt Hellner, Försäkringsrätt s. 187 f.

längre tid som går från skadetillfället. Följande exempel belyser resonemanget. En brand utbryter i den försäkrades verksamhetslokal. Branden är då den ursprungliga, utlösande skadan. Om den försäkrade i detta fall underlåter att uppfylla sin plikt, genom att exempelvis inte tillkalla brandkår, leder denna försummelse troligtvis till förvärrade skador. Försummelsen är således det som har lett till de förvärrade skadorna, eftersom de eventuellt hade kunnat avvärras om brandkår hade tillkallats. Därmed har orsakssambandet mellan den ursprungliga skadan och branden brutits och orsakssambandet ligger nu istället mellan försummelsen och de förvärrade brandskadorna. På detta sätt hänger räddningsplikten samman med orsakssambandet eftersom det är inom ramen för räddningsplikten som tidsbegränsningen för när plikten skall uppfyllas ligger.⁵²

Vid bedömningen av nedsättning av ersättning beaktas även hur stor påverkan åsidosättandet av förpliktelsen har haft för den aktuella skadan. Om den försäkrade har underlåtit att uppfylla sin plikt men detta handlande ändå inte har haft någon betydelse för omfattningen av skadan kan inte nedsättning komma i fråga. Kravet på sambandets karaktär definieras som att det räcker att försäkringsgivaren kan göra antagligt att den försäkrades handlande har medfört ökade kostnader. Vidare kan nämnas att det kan vara svårt att styrka kravet på grov vårdslöshet i fall där det råder svag kausalitet, vilket medför att nedsättning då inte blir aktuellt. Ytterligare kan nedsättning inte vara aktuellt när den försäkrade i skadesituationen inte har kunnat överblicka situationen på ett sådant sätt att avlägsna följder skulle ha kunnat begränsas. Med grund i ovanstående resonemang används således kausaliteten som ytterligare ett sätt att avgöra huruvida nedsättning kan bli aktuellt.⁵³

3.7. Annan som har att iaktta räddningsplikt

I vissa fall kan det hända att någon annan än den försäkrade är den som inte uppfyller räddningsplikten. Fråga uppkommer då vilka som kan identifieras med den försäkrade och genom identifikationen grunda nedsättning av ersättningen för den försäkrade. Det kan till exempel vara en anställd eller någon annan representant för företaget som underlåter att vidta vissa åtgärder vid ett förestående försäkringsfall och därmed orsakar skada. Frågan är då om den anställda eller representantens handlande kan likställas med handlande av den försäkrade själv.⁵⁴ I andra fall kan den försäkrade identifieras med någon annan som har brutit i

⁵² Skadehandboken. Företag och industri - exkl. ansvar s. 91 f.

⁵³ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringsersättning s. 408 f.

⁵⁴ Jønsson/Kjærgaard, Dansk Forsikringsret s. 359.

räddningshänseende, till exempel någon som har handlat eller underlåtit att handla med den försäkrades samtycke. Samma resonemang kan föras om någon som har ekonomisk gemenskap med den försäkrade eller när någon annan än den försäkrade har haft tillsyn över den försäkrade egendomen.

Vid tillämpning av regeln om räddningsplikt har dock viss försiktighet iakttagits gällande identifikation. Åsikterna är många om hur denna fråga skall lösas och identifikationsfrågan är mycket omskriven i litteraturen. Hult med flera andra anser till exempel att ”allmänna grundsatser om ansvar för medhjälpare vid fullgörande av kontraktsförpliktelser” skall användas. Det innebär då att ansvaret utsträcks ganska långt på grund av att ett ansvar generellt föreligger för en medhjälpare i kontraktssituationer. Emot detta invänder många att biförpliktelserna i FAL inte är några egentliga förpliktelser, utan ”förutsättningar” för försäkringsavtalet. En parallell kan dras till reglerna om framkallande av försäkringsfall och där har två principer framtagits för tolkningen av identifikationen, riskbegränsningsteorin och förverkandeteorin.⁵⁵

Riskbegränsningsteorin innebär att försäkringsgivaren inte ansvarar för den försäkrades uppsåtliga eller vårdslösa åsidosättande av plikten. Teorin innebär vidare att eventuella anställda och medhjälpare skall behandlas likadant som den försäkrade, det vill säga identifieras med den försäkrade. På grund av att alla är ”riskfigurer” handlar de i samma intresse och skall då också uppfylla plikten. Försäkringsgivaren skall således inte behöva sätta sig in i den försäkrades organisation av verksamheten för att veta vilka som är försäkrade. Förverkandeteorin däremot innebär att brott mot räddningsplikten endast kan ske av den försäkrade själv och således inte av någon annan anställd, representant eller medhjälpare. Denna teori motiveras av preventionshänseendet samt moraliska skäl. Ansvar bör endast inträda när den försäkrade själv har orsakat brottet. Resultatet av denna teori blir att identifikation skall tillämpas tämligen restriktivt.⁵⁶

Ingen av dessa teorier används idag fullt ut i lagstiftningen. Lagstiftningen kan dock sägas mer och mer ha tagit avstånd från riskbegränsningsteorin även om vi fortfarande kan se tydliga spår av denna teori i FAL. Generellt kan sägas att en försäkrad som inte själv har brutit mot några förpliktelser inte kan drabbas av nedsatt ersättning på grund av annans

⁵⁵ Hellner, Försäkringsrätt s. 288 f.

⁵⁶ Hult, Föreläsningar över försäkringsavtalslagen s. 106 ff. samt Hellner, a.a. s. 289 f.

handlingar om inte identifikation kan vara tillämpligt.⁵⁷ Om identifikation är tillämpligt kan således den försäkrades ersättning sättas ned om någon annan försäkrad bryter mot räddningsplikten. Vilka andra som kan identifieras med den försäkrade kan avtalas om, vilket framgår av den dispositiva lagregel som jag skall diskutera i följande avsnitt.

3.7.1. Identifikation vid räddningsplikt

8 kap. 14 § FAL reglerar identifikation vid räddningsplikt och lyder som följer:

"Om inte annat har avtalats, skall i fall som avses i 11 och 13 §§ med den försäkrades handlande likställas handlande av den försäkrades anställda i ledande ställning inom företaget eller på platsen."

Identifikationsregeln diskuterades redan mycket under GFAL:s tid och regeln har därför inskränkts i nuvarande FAL. Enligt nuvarande FAL är antingen 8 kap. 14 § tillämplig eller också är identifikation reglerat i villkoren, vilket är möjligt eftersom regeln är dispositiv. Syftet med regeln är att identifikationen skall vara så snäv som möjligt och att en eventuell utvidgning kan göras i villkoren om så önskas. Vanligt är att villkoren föreskriver att alla anställda, anställda i högre position i företaget eller till och med medhjälpare kan identifieras med den försäkrade.⁵⁸ Kan en person identifieras med den försäkrade gäller försäkringen även denna person. Således krävs även att de identifierade uppfyller räddningsplikten. I lagregeln föreskrivs att anställda i ledande ställning på företaget eller platsen likställs med den försäkrades handlande. Med anställda i ledande ställning åsyftas främst verkställande direktör, firmateknare samt platschef eller annan som fungerar som sådan.⁵⁹ Personer vilka fungerar som organ för företaget, exempelvis styrelsen, kan redan genom allmänna rättsgrundsatser identifieras med den försäkrade.⁶⁰

3.8. Räddningsplikten i de olika försäkringarna

I detta avsnitt skall jag studera hur räddningsplikten ser ut i ansvars-, avbrotts- och egendomsförsäkringen. Först följer en allmän presentation av de olika försäkringarna och sedan beskrivs räddningsplikten i de olika försäkringarna.

3.8.1. Egendomsförsäkring

⁵⁷ SOU 1989:88 s. 308.

⁵⁸ Prop. 2003/04:150 s. 214 f.

⁵⁹ A. prop. s. 468 f.

⁶⁰ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 346 f. samt a. prop. s. 468.

Egendomsförsäkringen skall huvudsakligen täcka ekonomisk förlust och service vid en eventuell oväntad händelse för den försäkrade.⁶¹ Egendomsförsäkringen kan sägas gälla för en viss definierad uppkommen skada på försäkrad egendom, på grund av en viss definierad skadehändelse. Skada i sammanhanget kan sägas vara en fysisk förändring till det sämre av en viss egendom. Ett skadeförlopp är således när egendomen gradvis eller direkt förändras till det sämre. Med försäkrad egendom avses den egendom som omfattas av de objekttyper⁶² som innefattas i försäkringen.⁶³ De skadehändelser som omfattas av försäkringen är generellt de som inträffar på försäkringsstället⁶⁴, vilket har angivits i försäkringsbrevet.⁶⁵

3.8.1.1. Räddningsplikten i egendomsförsäkringen

Vid räddningsplikt skall den försäkrade efter förmåga försöka begränsa eller avvärja skada som redan har inträffat eller befaras inträffa. Vid egendomsförsäkring innebär detta att den försäkrade vid egendomsskada snarast möjligt skall omhänderta och skydda egendom för att undvika skada eller ytterligare skada på egendomen. Eftersom egendomsförsäkringen täcker objektskador skall nämnas att plikten gäller akuta situationer och således inte skadeförebyggande åtgärder. Om till exempel en vattenläcka orsakas av sprickor i en vattenledning omfattar räddningsplikten endast att vattnet stängs av för att begränsa läckan och inte att sprickorna åtgärdas. Att åtgärda sprickorna vore en skadeförebyggande åtgärd, vilken inte skall sammankopplas med räddningsplikten.⁶⁶

Eftersom i stort sett allt det som hittills har presenterats gällande räddningsplikten i de allra flesta fall rör egendomsförsäkringen kommer ingen ytterligare upprepning av dessa fakta att göras här. Vad som istället blir intressant gällande egendomsförsäkringen är hur stort ersättningsbelopp den försäkrade kan erhålla för räddningskostnader. Den högsta ersättning som kan erhållas för räddningskostnader ur egendomsförsäkringen beror på vilken försäkringsform den försäkrade har. Vid en förstariskförsäkring begränsas det totala ersättningsbeloppet för räddningskostnader och skador till försäkringsbeloppet. Vid en

⁶¹ Ullman, Försäkring och ansvarsfördelning s. 73.

⁶² De viktigaste och vanligaste objekttyperna som omfattas av egendomsförsäkringen är byggnad, maskinerier och inventarier samt varor.

⁶³ Ullman, a.a. s. 68 f.

⁶⁴ Detta är generellt verksamhetens fasta driftställe.

⁶⁵ Jfr. Hellner, Försäkringsrätt s. 67.

⁶⁶ Kommentar till Allmänna villkor s. 158.

helvärdesförsäkring betalas räddningskostnaderna oavsett om det totala ersättningsbeloppet överstiger försäkringsbeloppet.⁶⁷

3.8.2. Ansvarsförsäkring

Ansvarsförsäkringen har en lite speciell karaktär jämfört med de andra försäkringsformerna. Genom ansvarsförsäkringen kan ett företag försäkra sig mot ett eventuellt skadeståndsansvar som kan uppkomma vid en skadehändelse. Ansvarsförsäkringen omfattar generellt skadeståndsskyldighet för person- och sakskada, men inte förmögenhetsskada, enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler men även enligt försäkrade avtal.⁶⁸ Dock kan avtalas om att försäkringen även skall gälla vid ren förmögenhetsskada.⁶⁹ Skulle den försäkrade bli skadeståndsskyldig för en händelse så går ansvarsförsäkringen in och täcker detta skadestånd. Försäkringen täcker således den ekonomiska förlust som den försäkrade drabbas av i och med skadeståndsskyldigheten.⁷⁰

3.8.2.1. Räddningsplikten i ansvarsförsäkringen

I ansvarsförsäkringen tar försäkringsgivaren på sig ansvaret gentemot en skadelidande tredje man vid ett eventuellt skadeståndsanspråk. Kravet på uppfyllelse av biförpliktelserna är därför hårt eftersom det är viktigt att försäkringsgivaren kan lita på att den försäkrade begränsar uppkommen skada. Ansvarsförsäkringen täcker vanligtvis skada även vid vårdslöshet hos den försäkrade eller annan försäkrad. Det föreligger dock en hel del undantag från ansvaret och dessa motiveras av att preventionshänseendet är viktigt i samhället.⁷¹ Problemen vid ansvarsförsäkringen bygger till stor del på att även försäkringsgivarens intresse står på spel här. Försäkringen skall skydda mot oaktsamt handlande men inte till vilken grad som helst.⁷²

Ansvarsförsäkringen ger generellt inte något skydd vid uppsåtliga handlingar. Med detta menas dock inte att försäkringen inte gäller när exempelvis en arbetsgivare har principalansvar för uppsåtliga eller vårdslösa handlingar som dess anställda företar. I dessa situationer skall en möjlighet finnas för arbetsgivaren att skydda sig mot kostnader i samband med att skada orsakas.⁷³ Dock skyddas inte grovt vårdslösa handlingar som de anställda

⁶⁷ Renmar, Egendomsförsäkring för företag s. 102.

⁶⁸ Ullman, Försäkring och ansvarsfördelning s. 78 f.

⁶⁹ Lagerström/Roos, Företagsförsäkring s. 128.

⁷⁰ Bengtsson, Försäkringsrätt. En introduktion s. 14.

⁷¹ Hellner, Försäkringsrätt s. 419.

⁷² Ds 1993:39 s. 169.

⁷³ Hellner, a.a. s. 420 f. samt SOU 1989:88 s. 187 f.

företar om handlingarna har skett medvetet. Av vikt är då om den försäkrade är medveten om risken. Är den försäkrade medveten om risken ersätts inte eventuella krav som uppkommer till följd av skadan. Det vore negativt ur preventionshänseende om den försäkrade inte skulle iaktta försiktighet med anledning av att den försäkrade vet att ansvarsförsäkringen kommer att täcka eventuella skadeståndsanspråk.⁷⁴

Vid ansvarsförsäkring är det inte av betydelse om den försäkrade har vidtagit den handling som krävs i en speciell situation. Frågan gäller istället om den försäkrade har varit aktiv på ett sätt som hindrar att den försäkrade eventuellt kan bli skadeståndsskyldig mot en tredje man. Det är tredje mans rätt som skall tillvaratas i ansvarsförsäkringen eftersom det är försäkringsgivaren som övertar ansvaret om den försäkrade drar på sig ett ansvar för en skada. Om den försäkrade till exempel gräver en grop och underlåter att sätta skydd runt gropen och en person sedan trillar ner i gropen och den försäkrade inte försöker begränsa skadan genom att hjälpa personen upp är detta att se som brott mot räddningsplikten. Skadan kan eventuellt förvärras av denna underlåtenhet, vilket kan leda till att skadeståndsanspråket ökar. Frågan är dock om underlåtande att till exempel sanda en gata vid halt väglag kan innebära brott mot räddningsplikten. I några avgöranden⁷⁵ har detta inte ansetts vara ett brott mot räddningsplikten eftersom regeln enbart gäller omedelbart förestående skador, vilket det inte rör sig om i detta fall.⁷⁶

3.8.3. Avbrottsförsäkring

Avbrottsförsäkringen täcker den förlust som ett eventuellt avbrott i verksamheten hos ett företag eventuellt kan medföra. Försäkringen ersätter främst egendomsskada som egendomsförsäkringen täcker men den ersätter även kostnader i samband med avbrott i exempelvis el, värme, vatten och gas. Vidare täcker försäkringen fall där den försäkrades motpart har råkat ut för en skada som täcks av egendomsförsäkringen, vilket sedermera leder till avbrott för den försäkrade. Försäkringen täcker även åtgärder för att minska avbrottskadan i verksamheten, så kallade räddningskostnader. I räddningskostnader innefattas kostnader för försök att avvärja eller begränsa en befarad eller konstaterad skada.

⁷⁴ Ds 1993:39 s. 169 ff.

⁷⁵ FFR 1954 s. 311 samt SkVn 61/1950.

⁷⁶ Hellner, a.a. s. 421.

Ersättning lämnas dock högst med ett belopp som motsvarar den minskning av avbrottskadorna som åtgärden har medfört.⁷⁷

3.8.3.1. *Räddningsplikten i avbrottsförsäkringen*

Precis som i de andra försäkringarna åligger det den försäkrade att vidta åtgärder för att begränsa eller avvärja en skada. Vid en avbrottskada innebär detta att den försäkrade utan dröjsmål skall vidta åtgärder för att återuppta eller upprätthålla den försäkrade rörelsens drift. De åtgärder som den försäkrade skall vidta kan vara både bestående och provisoriska. Utöver detta skall den försäkrade även se till att bereda sina arbetstagare alternativt arbete under avbrottet. Dessa åtgärder skall bland annat göras för att minska det täckningsbidragsbortfall som rörelsen kan drabbas av vid ett avbrott.⁷⁸ För de kostnader som räddningsåtgärderna medför får den försäkrade ersättning. Dock betalas endast ersättning för de kostnader som faktiskt minskat täckningsbidragsbortfallet, och därmed gjort "nytta", och inte för andra kostnader. De flesta räddningsåtgärder som utförs i samband med en avbrottskada görs i samråd med försäkringsgivaren eftersom försäkringsgivaren oftast av erfarenhet vet vilka åtgärder som är lämpligast att vidta vid ett avbrott. Har försäkringsgivaren godkänt åtgärder som sedermera inte visar sig vara till "nytta" ersätts dessa ändå i normalfallet av försäkringsgivaren. Därför är det klokast av den försäkrade att i största möjliga mån tala med sin försäkringsgivare innan åtgärder vidtas, vilket av förklarliga skäl inte alltid är möjligt i en akutsituation.⁷⁹

Ersättning på grund av räddningskostnader utges endast för de kostnader som är att hänföra till tid som inte utgör karens⁸⁰. Exempel på räddningskostnader som generellt ersätts är röjningskostnader för att få igång tillverkning (vilka inte redan har ersatts av egendomsförsäkringen), kostnad för provisoriska lokaler, hyra av maskiner, kostnad för inköp av råvaror och övertids- och skifttillägg till anställda när "tappad" produktion tas igen efter skadan. Eftersom räddningskostnader utgör en så stor och relevant del i avbrottsförsäkringen kan sägas att ersättning för räddningskostnader utgör det centrala i denna typ av försäkring.⁸¹

⁷⁷ Ullman, Försäkring och ansvarsfördelning s. 76.

⁷⁸ Nordin, Avbrottsförsäkring för företag s. 79.

⁷⁹ Nordin, a.a. s. 79 f. samt Ullman, Försäkring och ansvarsfördelning s. 125 f.

⁸⁰ Karens är den tid direkt efter ett försäkringsfall som den försäkrade enligt försäkringsavtalet inte får ersättning pga. ett eventuellt avbrott.

⁸¹ Nordin, a.a. s. 79 f. samt Ullman, a.a. s. 127.

4. ERSÄTTNING FÖR RÄDDNINGSKOSTNAD

4.1. Inledning

Ersättning för räddningskostnad regleras i 6 kap. 5 § FAL. Enligt 8 kap. 18 § 3 st. FAL är denna regel även tillämplig på företagsförsäkringar men är då, till skillnad från regeln gällande konsumentförsäkringar, dispositiv. 6 kap. 5 § FAL lyder enligt följande:

”Även om ett avtalat försäkringsbelopp överskrids, ansvarar försäkringsbolaget för en kostnad som den försäkrade har till följd av åtgärder som avses i 4 kap. 7 §, i den mån dessa kan anses försvarliga.”

Försäkringsgivaren ansvarar för de kostnader som den försäkrade har för att uppfylla sin räddningsplikt. Dessa kostnader ersätts i sin helhet om det kan styrkas att åtgärderna var nödvändiga för att avvärja eller begränsa skadan. Ersättningsbeloppet regleras inte i förhållande till försäkringsbeloppet utan är obegränsat och utgör således ingen "ren försäkringsersättning", eftersom ersättningen bestäms med hjälp av allmänna principer för vinstersättning.⁸² Således betalar försäkringsgivaren inte enbart ersättning motsvarande skadans belopp utan även för de merkostnader som räddningsarbetet har medfört.⁸³

4.2. Syfte med regeln

Syftet med regeln är att de totala kostnaderna för skadorna skall begränsas genom räddningsåtgärderna. Genom att den försäkrade får obegränsad ersättning på detta sätt avhåller det inte den försäkrade av ekonomiska skäl från att företa skadebegränsande åtgärder, vilket är positivt ur preventionshänseende.⁸⁴ Det ekonomiska resonemanget är dock inte den enda anledningen till att den försäkrade troligtvis utför räddningshandlingar. Det är inte säkert att den försäkrade kommer att avstå från räddningshandlingar endast för att försäkringen inte skulle täcka kostnaderna. Det är naturligt för de flesta människor att oavsett om försäkring finns eller inte försöka rädda det som räddas kan, varför regeln endast syftar till normalt handlande i en skadesituation. En parallell kan dras till principen om "negotiorum gestio" där den som ingriper för att rädda annans egendom eller för att uträtta annans angelägenhet har

⁸² Radetzki, Orsak och skada s. 110.

⁸³ Selmer, Forsikringsrett s. 328.

⁸⁴ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 299, Selmer, Forsikringsavtaleloven s. 128 samt prop. 2003/04:150 s. 442.

rätt att få ersättning för sina utgifter i samband med detta.⁸⁵ Skillnaden på ett försäkringsavtal och den nyss nämnda situationen är att den som ingriper i avtalssituationen har en avtalad plikt att ingripa och gör det således inte opåkallat. Trots denna skillnad kan betydande likheter ändå urskiljas.⁸⁶

Regeln om ersättning för räddningskostnad medför att en avtalad självrisk inte kan begränsa rätten till ersättning i dessa fall eftersom syftet med regeln då skulle försvinna. Då skulle hela poängen med preventionshänseendet vara försvunnen. En självrisk räknas generellt av från det värde som den skadade egendomen anses ha. Eftersom ersättningen för räddningskostnad inte har något med den skadade egendomen att göra betalas full ersättning ut, under förutsättning att åtgärderna har varit försvarliga.⁸⁷

4.3. Kriterier för ersättningsbara räddningskostnader

För att ersättning skall utgå för räddningskostnader krävs att den aktuella skadan täcks av försäkringen. Andra skador på närliggande egendom som inte täcks av försäkringen finns ingen anledning för försäkringsgivaren att stå för.⁸⁸ I begreppet kostnad i regeln om ersättning för räddningskostnader innefattas inte eventuella personskador, eller andra ofrivilliga skador, som den försäkrade åsamkas i samband med räddningsåtgärden. För att dessa skador skall ersättas krävs att de är ”avsiktliga”. Med ”avsiktliga” menas att kostnaderna skall ha uppkommit på grund av en aktiv åtgärd som den försäkrade avsiktligt har vidtagit. Anledningen till att ”oavsiktliga” skador inte ersätts är att det skulle bli ett alltför långtgående ansvar för försäkringsgivaren och det skulle vara svårt för denne att kunna förutse eventuella skador och kostnader.⁸⁹

För att kunna få ersättning för räddningskostnader krävs även att det förelåg en överhängande fara för att ett försäkringsfall skulle inträffa. Det räcker således inte med att det finns en risk, utan faran måste vara omedelbar och akut för att ersättning skall bli aktuellt. Detta gäller även när en skada redan har inträffat. För att räddningskostnader skall vara ersättningsgilla bör situationen fortfarande vara av akut karaktär eftersom räddningsplikten endast föreligger i dessa situationer. Det krävs även att faran och den förestående skadan skall vara av

⁸⁵ SOU 1925:21 s. 141 f. Se även Håstad, Tjänster utan uppdrag s. 157 ff.

⁸⁶ Selmer, Försikringsrett s. 325.

⁸⁷ A. prop. 2003/04:150 s. 443.

⁸⁸ Jmf. SOU 1925:21 s. 141 f.

⁸⁹ A. prop. s. 195, 442 samt Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 300 f.

extraordinär karaktär och att den försäkrade handlar i rimligt god tid efter det att denne har insett att ett försäkringsfall är på väg att inträffa eller har inträffat.⁹⁰ Bedömningen av när faran anses vara nära förestående blir således skönsmässig. Fara föreligger exempelvis redan när gnistor och lågor börjar uppenbara sig i en byggnad eller när en grävmaskin hänger på kanten halvvägs ner i en grop. Det gäller att med sunt förnuft inse när en fara är nära.⁹¹ Vanligtvis råder det inga problem med detta eftersom människan automatiskt agerar i dessa situationer men i fall där tveksamhet råder kan det bli ett problem. Att till exempel köra med en last som är brandfarlig eller handskas med brandfarligt material är inte att anse som att en fara är nära förestående enligt lagregeln eftersom faran hela tiden är överhängande och inte speciell i enbart en viss situation. Vad händer då om den försäkrade missbedömer faran? Precis som i tidigare resonemang måste den försäkrade vara medveten om faran. Anser den försäkrade att det inte föreligger fara och kan visa skäl till detta så behöver inte nedsättning av ersättningen ske. Enligt lagregeln skall handlingen bedömas efter den försäkrades förmåga och det är denna bedömning som är betydelsefull i dessa situationer.⁹²

Det är inte ett krav på att räddningsförsöket skall lyckas för att ersättning skall kunna erhållas men de handlingar som den försäkrade har vidtagit skall ändå vara försvarliga.⁹³ Vad som i denna situation kan ses som försvarligt får bedömas med hänsyn till den sannolika skadans storlek och kostnadernas omfattning.⁹⁴ Ersättning kan även utgå i situationer när försäkringsfallet har satt igång en skadeutveckling som leder till flera skador. I dessa fall måste då den försäkrade för att vara ersättningsberättigad ha gjort vad denne har kunnat för att begränsa skadeutvecklingen. Det är heller inget krav att det är den försäkrade själv som har utfört den skadebegränsande handlingen.⁹⁵

Ersättning för räddningskostnader erhålles således endast med grund i följande förutsättningar. Räddningsåtgärden måste ha vidtagits för att rädda egendom som omfattas av försäkringen och åtgärden måste ha vidtagits med avsikten att begränsa den ursprungliga inträffade eller nära förestående skadan. Utöver detta måste räddningsåtgärden ha varit extraordinär, det vill säga att handlandet skall skilja sig från det som anses vara normalt handhavande av egendomen. Vidare måste räddningsåtgärden ha varit skälig, vilket innebär

⁹⁰ Selmer, Försäkringsavtaleloven med forarbeider s. 128 f. samt Selmer, Försäkringsrett s. 183.

⁹¹ Jønsson/Kjærgaard, Dansk Forsikringret s. 360.

⁹² Selmer, Försäkringsrett s. 328 ff.

⁹³ Sørensen, Forsikringsret s. 272 f.

⁹⁴ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 300 samt a. prop. s. 195.

⁹⁵ Selmer, Försäkringsrett s. 327 f.

att inte vilken handling som helst vidtas utan handlingen måste vara befogad i den aktuella situationen och kostnaderna skall stå i proportion till värdet på föremålet som räddas. Ifall räddningsförsöket misslyckas krävs även att möjligheterna att lyckas inte har varit alltför små.⁹⁶ Utöver detta krävs att den försäkrade egendomen som har orsakats skada inte skulle ha gått förlorad oavsett om räddningsåtgärden hade vidtagits eller inte. Det krävs således för ersättning att räddningsåtgärden har varit nödvändig i skadesituationen.⁹⁷

4.4. Vem är ersättningsberättigad?

En fråga som dyker upp i detta sammanhang är vilka som kan få ersättning för räddningskostnader. Att den försäkrade kan få det är helt klart men frågan är vilka andra som skulle kunna få det. Lagtexten säger inget om detta men av förarbeten till lagen går att utläsa att även andra som omfattas av räddningsplikten bör kunna få ersättning från försäkringen. Däremot är det inte lika klart om regeln också gäller för andra så kallade utomstående tredje män när de utför en räddningshandling.⁹⁸ Skador som tredje man orsakas i samband med en räddningsåtgärd ersätts i regel om dessa skador anses vara en direkt följd av den ursprungliga skadan, vilket de i normalfallet anses vara.⁹⁹ Tredje man kan inte gå direkt på försäkringsgivaren och kräva ersättning för sina skador. Försäkringsgivaren betalar istället ut ett totalbelopp för hela försäkringsfallet till den försäkrade. Tredje man får således vända sig till den försäkrade i efterhand för att göra anspråk på sin del av ersättningsbeloppet.¹⁰⁰

4.5. Vad kan ersättas?

Eftersom ersättningsbeloppet för räddningskostnader inte är begränsat upp till försäkringsbeloppet kan sägas att det är näst intill obegränsat. Frågan uppkommer då var gränsen går för hur mycket som kan erhållas och vad för skador som ersätts. Ytterligare en intressant aspekt är om den försäkrade måste utsätta sig för risker för att rädda försäkrad egendom samt om oförsäkrad egendom skall offras till skydd för den försäkrade.

För att kostnaderna skall ersättas krävs att skadan på grund av räddningsåtgärden skall ha varit extraordinär och att handlingen skall ha varit försvarlig utifrån den aktuella situationen.

⁹⁶ Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 121.

⁹⁷ Radetzki, Orsak och skada s. 109 ff. samt "Överenskommelse beträffande lös egendom i samband med reparationsarbete".

⁹⁸ Selmer, Forsikringsavtaleloven med forarbeider s. 129 f.

⁹⁹ Hellner, Försäkringsrätt s. 189 f.

¹⁰⁰ Jönsson/Kjærgaard, Dansk Forsikringsret s. 365.

Enligt branschöverenskommelsen gällande räddningskostnader¹⁰¹ skall räddningsåtgärderna ha varit nödvändiga i skadesituationen för att ersättning skall utgå. Försäkringsgivaren kan således om ovanstående kriterier är uppfyllda få ersätta kostnader i samband med räddningsåtgärder. Det kan till exempel vara utgifter för att kunna hämta hjälp, utgifter för att reparera skada på egendom eller förlust på grund av inkomstbortfall under den tid som räddningsarbetet pågår.¹⁰² Försäkringsgivaren kan även som räddningskostnad bli ersättningskyldig för annan egendom än försäkrad egendom enligt villkoren. Detta går på vissa sätt emot vanliga försäkringsrättsliga ersättningsprinciper men försäkringsgivarna har haft overseende med detta på grund av den speciella situation som räddningsåtgärder sätter den försäkrade i.¹⁰³

4.6. Oförsäkrad eller försäkrad egendom

Vad gäller att den försäkrade kan få offra oförsäkrad egendom för att avvärja skada är doktrinen tämligen enig. Det anses generellt att den försäkrade kan behöva offra oförsäkrad egendom om värdet av den egendom som går att rädda är betydligt högre. Värdet mellan det offrade och det räddade bör således stå i rimlig proportion till varandra för att ersättning skall vara motiverad. Exempelvis anses det inte rimligt att offra en lastbil för att rädda en flakmoped men däremot anses det rimligt att offra flakmopeden för lastbilen. Ytterligare krävs för ersättning att uppoffringen som den försäkrade har gjort verkligen kan ses som en uppoffring. Hade egendomen ändå gått förlorad grundar detta inte ersättningsrätt.¹⁰⁴ Således kan den försäkrade få ersättning för sak- eller personsador som uppkommer i samband med räddningsåtgärden.¹⁰⁵ Dock krävs att den skada som uppkommer faktiskt täcks av försäkringen. Vid brandförsäkring gäller att andra skador, exempelvis vattensador på annat än försäkrad egendom, vid släckning av brand, kan ersättas av försäkringen. Om till exempel en byggnad brinner och släckningsvattnet rinner ned till våningen under och orsakar skada ersätts även dessa skador.¹⁰⁶

Den försäkrade har rätt att få ut ersättning för de kostnader som avvärjandet eller begränsningen av skadan medför. Denna rätt till ersättning innefattar även ersättning för skador på oförsäkrad egendom. Att till exempel kväva en brand med en oförsäkrad presenning

¹⁰¹ ”Överenskommelse beträffande lös egendom i samband med reparationsarbete”.

¹⁰² Selmer, Försäkringsavtaleloven med forarbeider s. 130 ff.

¹⁰³ Selmer, Försäkringsrett s. 322 ff.

¹⁰⁴ Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 121 f.

¹⁰⁵ Selmer, Försäkringsrett s. 326 f.

¹⁰⁶ Hellner, Försäkringsrätt s. 189.

räknas till räddningsåtgärder som leder till ersättning. För att kostnaden skall vara ersättningsgill krävs att kostnaden är en direkt följd av räddningsåtgärden.¹⁰⁷

Ibland hamnar den försäkrade i en situation där denne tvingas välja mellan att rädda oförsäkrad eller försäkrad egendom. Den försäkrade skall då välja det som är lämpligast med hänsyn till situationen. I doktrinen anges att det bör vara godtaget att rädda den oförsäkrade egendomen först om, vilket har sagts ovan, värdet av den försäkrade egendomen inte är väsentligen högre. Således kan den försäkrade inte anses ha uppfyllt sin plikt om den försäkrade räddar en förfallen, mindre värdefull oförsäkrad byggnad framför en betydligt mer värdefull försäkrad byggnad.¹⁰⁸

4.7. Orsakssamband vid räddningsåtgärder

Om en händelse som täcks av försäkringen inträffar eller är nära förestående är den försäkrade, vilket tidigare har nämnts, skyldig att iaktta sin räddningsplikt. Räddningsplikten gäller trots att den försäkrade kan tänkas råka ut för extra kostnader eller skador. Om den åtgärd som den försäkrade har vidtagit begränsar en redan inträffad skada är skadan på grund av räddningsåtgärden att se som en indirekt skada. Exempelvis är den skada som orsakas när den försäkrade bryter sig in genom en dörr vid en brand, för att rädda egendom, en direkt följd av räddningsåtgärden. Däremot är det ingen direkt följd av en händelse som täcks av försäkringen, det vill säga branden. Det är istället en indirekt följd av branden. Det är dessa indirekta skador som täcks av reglerna om ersättning för räddningskostnader i 6 kap. 5 § samt 8 kap. 18 § FAL. Enligt lagreglerna har den försäkrade rätt till ersättning för skada eller kostnad till följd av räddningsåtgärden.¹⁰⁹ Utöver att skadan skall vara en följd av räddningsåtgärden skall den även för ersättning vara en följd av skada på egendom som täcks av försäkringen.¹¹⁰

Räddningsåtgärden vid räddningsplikt är den händelse för vars följder försäkringsgivaren ansvarar. Genom regeln elimineras frågan om ett orsakssamband mellan den av försäkringen täckta händelsen och skadan, exempelvis branden och skador till följd av denna brand i exemplet ovan. Den aktuella frågan blir istället om orsakssambandet mellan räddningsåtgärden och skadan är tillräckligt. Orsakssambandet kan sägas ha flyttats ett steg

¹⁰⁷ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringsersättning s. 393 ff.

¹⁰⁸ Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 119 f.

¹⁰⁹ Radetzki, Orsak och skada s. 108 f.

¹¹⁰ ”Överenskommelsen beträffande kostnad för skyddande av lös egendom i samband med reparationsarbete”.

framåt i orsakskedjan, vilket ökar möjligheterna att det är uppfyllt och därmed grundar rätt till ersättning. Denna framflyttning anser Radetzki vara motiverad eftersom försäkringsskyddet borde täcka även dessa kostnader och regeln måste stå i överensstämmelse med reglerna om räddningsplikt.¹¹¹

I reglerna om ersättning för räddningskostnader ges inget annat krav på orsakssambandet än att det föreligger faktisk kausalitet. Faktisk kausalitet innebär att alla skador som är en följd av räddningsåtgärden ersätts av försäkringen. Det krävs således endast ett faktiskt samband mellan räddningsåtgärden och skadan och orsakssambandets karaktär saknar därför betydelse.¹¹² Några uttalanden i svenska förarbeten eller skrivelser finns inte om denna fråga. I norsk doktrin har Arntzen och Selmer¹¹³ uttalat att skadan skall ha utgjort en någorlunda närliggande och adekvat följd av räddningsåtgärden. Vidare sägs att adekvanskravet bör vara något strängare än i den allmänna skadeståndsrätten och att bedömningen i det enskilda fallet blir en skälighetsbedömning. Av vikt i detta sammanhang är att komma ihåg att ersättningen inte är begränsad av försäkringsbeloppet. Resonemanget vore inte riktigt att föra när det är fråga om ”vanlig” ersättning grundad på försäkringsbeloppet.¹¹⁴

När försäkringsgivaren, som i fallet med räddningskostnader, ersätter alla kostnader i samband med skadan kan problem uppstå med hur långt ansvaret egentligen sträcker sig. Klart är att det måste vara ett orsakssamband mellan räddningsåtgärden och skadan eller kostnaden. Frågan är då vad som gäller följdskador. Försäkringsgivaren skall generellt ersätta kostnaden för följdskador så länge den försäkrade inte hade förutsett skadan och skadan anses vara en närliggande och påräknelig följd av den huvudsakliga skadan. Om detta är uppfyllt ersätts även följdskador.

Som troligtvis har framgått av det ovanstående så föreligger det vissa problem att avgöra frågan om orsakssamband i försäkringssammanhang. Därför kommer jag att föra en utförligare diskussion gällande orsakssambandet senare i uppsatsen i analysdelen.

4.8. Skadeförebyggande åtgärd eller räddningsåtgärd

¹¹¹ Radetzki, a.a. s. 114.

¹¹² Radetzki, a.a. s. 88.

¹¹³ Arntzen, Försäkringsavtalelovens bestemmelser om selskapenes ansvar for redningstiltak s. 154 samt Selmer, Forsikringsrett s. 338 f.

¹¹⁴ Radetzki, Orsak och skada s. 113 f.

Så länge försäkringsfallet inte har inträtt kan ersättningsberättigade räddningsåtgärder inte komma på tal. Enda möjligheten är att det är fråga om en överhängande, nära förestående fara. I ersättningen för räddningskostnader inräknas inte skadeförebyggande inköp som till exempel brandsläckare eller skyddsutrustning. Dessa kostnader får den försäkrade själv stå för eftersom de är till för att förebygga skada på ett tidigare stadium än när räddningsplikten inträder. Emellertid kan tänkas att faran är överhängande men att försäkringsgivaren trots detta inte skall ersätta skadan. Ett exempel på detta går att finna i ett norskt rättsfall från 1925¹¹⁵. I det fallet tvärbromsade en bilförare för att inte köra på en liten pojke som sprang ut i vägen. Tvärbromsningen orsakade skada på bilens motor. Trots att faran i detta fall får anses vara överhängande ansåg domstolen att det var bilförarens ansvar att förbereda körningen och på detta sätt undvika skada. Handlingen ansågs vara ordinär och därför ansågs bilföraren själv ansvarig att ersätta motorskadorna. Domstolens resonemang fastslår att räddningshandlingen måste vara extraordinär för att ersättning skall vara motiverad.¹¹⁶ Den danska domstolen dömde, detta fall till trots, i ett liknande fall¹¹⁷ försäkringsgivaren att betala motorskadorna vid en skada på grund av inbromsning. Således föreligger skilda åsikter om vilken karaktär faran skall ha.¹¹⁸

¹¹⁵ NRt 1925 s. 513.

¹¹⁶ Selmer, Forsikringsrett s. 333 ff.

¹¹⁷ ØLD 1921 s. 898.

¹¹⁸ Jønsson/Kjærgaard, Dansk Forsikringsret s. 360.

5. ANALYS

5.1. Inledning

I detta avsnitt skall jag utifrån den information som hittills har presenterats i uppsatsen analysera frågorna gällande vad som omfattas av räddningsplikten och vad rätten till ersättning för räddningskostnader innebär.

5.2. Räddningsplikt

5.2.1. Syftet med regeln om räddningsplikt

En fråga som för mig uppkommer vid analys av den försäkrades räddningsplikt är varför räddningsplikten finns, således vad syftet med plikten är. Syftet med räddningsplikten har sin grund i försäkringsavtalet, eftersom räddningsplikten är en förutsättning för avtalets ingående.¹¹⁹ Jag anser att det är viktigt att ha i åtanke att försäkringsavtalet utgör en avtalsrelation, vilken precis som andra avtalsrelationer bygger på en lojalitet mellan parterna. Försäkringens grundidé är att täcka ekonomiska förluster som kan drabba den försäkrade på grund av oförutsedda skador. Eftersom försäkringsgivaren i ett försäkringsförhållande tar på sig en risk som försäkringsgivaren annars inte skulle få bära är det en självklarhet att den försäkrade får riktlinjer för hur denne skall agera för att uppfylla avtalet. Den försäkrades del av avtalet är att göra det denne kan för att undvika risker och därmed skador. Försäkringsgivarens uppgift är att, när den försäkrade har gjort vad denne kan, träda in och ersätta den skada som ändå har uppkommit. Detta lojalitetsförhållande anser jag vara en förutsättning för avtalet. Försäkringsgivaren skall kunna lita på att den försäkrade uppfyller sin plikt och den försäkrade skall kunna lita på att om plikten uppfylls kommer skadan att ersättas. Hade inte försäkringsavtalet innehållit några förpliktelser hade betydligt fler skador behövt ersättas av försäkringsgivaren, vilket hade lett till att premierna hade höjts för att täcka de ökade kostnaderna. Då hade försäkringskollektivet blivit lidande eftersom kostnaden hade spridits på alla försäkringstagare i kollektivet. Genom att försäkringsgivaren utjämnar risker mellan försäkringstagarna med hjälp av premier anser jag att det skapas en ekonomisk och social trygghet i samhället.

¹¹⁹ Se avsnitt 2.2.

Räddningsplikten bygger på att nedsättning endast kan vara aktuellt om den försäkrade har handlat oaktsamt. Om den försäkrade således av en olyckshändelse förorsakar ett skadefall leder inte detta till nedsättning. Motivet bakom detta tror jag är att den mänskliga faktorn bör vägas in i bedömningen. Att skador förorsakas av en olyckshändelse är något som inte går att undvika. Om den försäkrade inte är medveten om att den handling denne utför medför en risk, torde inte heller ett ansvar för skadan kunna vara aktuellt. Om den försäkrade däremot är medveten om risken men ändå väljer att agera oaktsamt kan detta leda till ett ansvar. Jag anser med grund i detta resonemang att det vore alltför hårt att ålägga den försäkrade ett ansvar för något som denne inte har kunnat förutse. Således anser jag att ett ansvar endast skall kunna åläggas den försäkrade när medvetenhet om risken har förelegat och därmed möjligheten att förutse skadan.

Hellner anser att motivet bakom räddningsplikten hänger samman med den moraliska risken. Han anser att den försäkrades personliga egenskaper kan inverka på faran för att ett försäkringsfall skall inträffa.¹²⁰ Jag håller med Hellner om detta eftersom den försäkrade kan vara medveten om risken men ändå välja ett visst handlingsätt. Den försäkrades medvetenhet om att vårdslösa handlingar kan leda till nedsatt ersättning medför eventuellt att den försäkrade väljer att iaktta sin plikt och därmed undviker ”onödiga” skador. Räddningsplikten har således ett preventivt syfte eftersom antalet skador troligtvis begränsas på grund av regeln.

Utöver ovan nämnda syften anser jag att räddningsplikten kan sägas ha ett syfte att hjälpa den försäkrade. Vissa försäkringsvillkor föreskriver till och med vad för typ av åtgärder som den försäkrade bör vidta vid ett förestående försäkringsfall, vilket kan ses som en hjälp till den försäkrade. Den försäkrade vet då hur denne skall agera i ett skadefall, vilket inte alltid är så enkelt att inse. Jag anser att det skapar en viss trygghet hos den försäkrade att veta att om dessa åtgärder utförs ersätts de skador som den försäkrade orsakas på grund av försäkringsfallet. Ett bra exempel är vid en avbrottsskada eftersom det då ofta föreskrivs att den försäkrade skall begränsa skadan genom att bereda alternativt arbete åt arbetstagarna, hitta alternativa produktionsmöjligheter etc. Vidtar den försäkrade då de föreskrivna åtgärderna är räddningsplikten uppfylld. Trots att jag inte har hittat stöd för detta resonemang hos andra författare anser jag ändå att det är av relevans i sammanhanget.

¹²⁰ Hellner, Försäkringsrätt s. 133 ff.

5.2.2. Vilka åtgärder krävs för att uppfylla plikten?

5.2.2.1. Omedelbart förestående

I lagregeln om räddningsplikt i FAL¹²¹ kan utläsas att räddningsplikten inträder först när ett försäkringsfall inträffar eller kan befaras vara omedelbart förestående. När ett försäkringsfall inträffar är oftast inte svårt att inse men frågan är när ett försäkringsfall anses vara nära förestående. Jag ställer mig frågan hur akut en situation måste vara för att räddningsplikten skall inträda. Eftersom räddningsplikten inte enbart begränsas till den direkta skadan utan också innebär att en eventuell framtida skada skall förhindras¹²² är frågan om när plikten inträder ytterst intressant. Ur förarbeten till FAL¹²³ går att utläsa att skadan skall vara omedelbart förestående. Definitionen omedelbart förestående anser jag antyder att situationen skall vara av akut karaktär, eftersom jag anser att om en skada är omedelbart förestående är risken så pass överhängande för att skadan skall uppstå att det är en akutsituation.

Jag tänker i det följande använda mig av ett exempel för att på ett så tydligt sätt som möjligt belysa problematiken med tidsaspekten i relation till räddningsplikten. Den försäkrade har under en tid nyttjat ett brandfarligt fläktsystem, trots medvetenhet om att detta medför en brandrisk. Frågan jag ställer mig är om det inträder någon räddningsplikt bara genom att den försäkrade är medveten om att en brandrisk föreligger. Jag anser i detta fall inte att en räddningsplikt inträder bara genom medvetenheten. Det faktum att den försäkrade under en tid har nyttjat ett brandfarligt fläktsystem i sin verksamhet gör inte att situationen är av akut karaktär. Den försäkrade har haft fläktsystemet under en lång tid utan att brand har utbrutit och en skada kan därför inte anses vara nära förestående. Jag anser inte att skaderisken har varit så pass överhängande att den uppfyller de krav som FAL ställer på risken för skadan. Den försäkrade har varit medvetet om att en skaderisk har förelagat men denna medvetenhet medför inte att själva risken har varit överhängande. För att räddningsplikten skall inträda krävs att situationen är akut¹²⁴, vilket situationen med innehavet av fläktsystemet inte kan anses vara.

För att tydligare åskådliggöra problematiken skall jag analysera ytterligare ett exempel. Ett företag arbetar med tillverkning av gräsklippare. Av misstag råkar en av

¹²¹ 4 kap. 7 § samt 8 kap. 13 § FAL.

¹²² Se avsnitt 3.3.

¹²³ Prop. 2003/04:150 s. 419 f.

¹²⁴ Se avsnitt 3.3.

tillverkningsmaskinerna fatta eld under arbetet. I denna situation, till skillnad från den tidigare, har branden inte försiggåtts av en längre tids fara för brand. Företaget har inte kunnat förutse att en brand skulle inträffa och branden inträffar plötsligt. Skadan är således omedelbart förestående och eftersom situationen är av akut karaktär inträder därmed en räddningsplikt att försöka avvärja eller begränsa skadan.¹²⁵ Räddningspliktens inträde anser jag således har med situationens karaktär att göra och i detta exempel är skaderisken betydligt mer överhängande än i det föregående exemplet. Den försäkrade borde inse att skada kommer att inträffa om denne inte handlar i situationen.

Om situationen istället ändras så att företaget under produktionen märker att maskinen börjar överhettas och det börjar slå gnistor om maskinen men att en brand inte utbryter är frågan om räddningsplikten inträder redan vid denna tidpunkt intressant. Eftersom räddningsplikten inträder när faran är överhängande och skadan är omedelbart förestående¹²⁶ är frågan om faktumet att maskinen är överhettad och att det slår gnistor kan leda till uppfyllelse av dessa krav. Jag anser att faran i detta fall är överhängande och av mer akut karaktär än i det första exemplet men att faran är mindre överhängande än i exempel två. I exempel ett är faran utom så stort räckhåll att det vore omoraliskt att ålägga någon en plikt redan på det stadiet. I exempel två anser jag att faran är överhängande eftersom det generellt anses vara en akutsituation när en brand utbryter. I det sista exemplet med gnistorna är jag av uppfattningen att medvetenheten om faran är så tydlig för den försäkrade att denne borde inse att situationen är av akut karaktär. Det faktum att det slår gnistor om maskinen medför att jag anser faran vara överhängande och därmed skall plikten inträda. Hade situationen endast varit så att maskinen hade varit överhettad anser jag inte att plikten inträder endast i och med detta faktum. Jag anser att det krävs något mer som tydligt förvärrar situationen så att den försäkrade generellt borde inse faran i situationen för att plikten skall inträda. Det vore inte rätt att dra gränsen för när plikten inträder redan när en antydning till risk föreligger. Jag menar att gränsen skall gå vid den tidpunkt när den försäkrade är medveten om att en risk verkligen föreligger, eller när det är helt uppenbart att en risk för skada föreligger som i exempel två. Ett belysande avgörande¹²⁷ från SkVn stödjer denna slutsats. I fallet hade den försäkrade blivit informerad av polisen att hans bil efter ett inbrott var mindre inbrottssäker på grund av att en provisorisk ruta tillfälligt hade monterats in. Därför borde bilen parkeras i ett låst garage.

¹²⁵ Se avsnitt 3.3.

¹²⁶ Se avsnitt 3.3.

¹²⁷ SkVn 40/1988.

Nämnden ansåg i fallet att det faktum att polisen hade talat om för den försäkrade att bilen var mindre inbrottssäker medförde att den försäkrade var medveten om risken och den överhängande faran. Därför ansågs plikten ha inträtt redan vid den tidpunkt när polisen informerade den försäkrade.

Jønsson/Kjærgaard¹²⁸ uttalar att problematiken handlar om att den försäkrade måste använda sitt sunda förnuft, vilket jag tycker överensstämmer med mitt resonemang ovan angående tidpunkten för när plikten inträder. Jag skriver ovan att plikten inträder först när den försäkrade är medveten om risken och det anser jag vara när det sunda förnuftet talar om för den försäkrade att skadan är omedelbart förestående. Generellt vet människan när den skall handla i en situation, oavsett om en försäkring skulle täcka eventuella skador eller inte.

Avslutningsvis skall sägas att det inte vore rätt att plikten skulle inträda redan innan den försäkrade har insett att en risk föreligger. Detta resonemang går även att återfinna i motiven till lagregeln om räddningsplikt, vilka föreskriver att ett brott mot plikten enbart föreligger när den försäkrade medvetet har tagit en risk.¹²⁹ Eftersom syftet med räddningsplikten är att den försäkrade skall göra det denne kan efter förmåga¹³⁰ för att begränsa eller avvärja en skada anser jag att den försäkrade inte kan bryta mot sin plikt utan att ha fått insikt i att plikten kan komma att inträda. Plikten inträder därför när situationen är av sådan karaktär att den försäkrade normalt skulle inse att faran är överhängande och att skadan därför är omedelbart förestående. Denna bedömning grundar sig dock på den försäkrades förmåga, vilken kommer att analyseras i kommande avsnitt.

5.2.2.2. *Efter förmåga*

I lagregeln om räddningsplikt¹³¹ står att den försäkrade efter förmåga skall vidta åtgärder för att hindra eller minska skadan, vilket jag anser tyder på att de åtgärder som är nödvändiga att vidta kan variera mellan olika försäkrade. Jag nämnde i föregående avsnitt att jag anser att det sunda förnuftet skall ange var gränsen går för när räddningsplikten inträder. Trots att den försäkrade använder sitt sunda förnuft kan dock faran i en viss situation missbedömas eftersom jag är av åsikten att det aldrig går att bortse från den mänskliga faktorn. Frågan jag

¹²⁸ Jønsson/Kjærgaard, Dansk Forsikringsret s. 360.

¹²⁹ Ds 1993:39 samt a. prop. s. 176 och s. 415.

¹³⁰ Se avsnitt 3.2.

¹³¹ 4 kap. 7 § samt 8 kap. 13 § FAL.

ställer mig är hur uttrycket ”efter förmåga” skall bedömas och vad som är syftet med att lagstiftaren har valt att uttrycka sig på detta sätt.

Selmer anser att en missbedömning av faran ifrån den försäkrades sida inte behöver innebära ett brott mot räddningsplikten. Han menar att den försäkrade, precis som jag antog i stycket ovan, måste ha varit medveten om faran eller risken för att plikten skall anses ha inträtt.¹³² Jag håller med Selmer om detta och menar att uttrycket ”efter förmåga” står i relation till den försäkrades medvetenhet om faran. Jag antar att anledningen till att lagstiftaren har valt att uttrycka sig med ”efter förmåga” är att det inte är möjligt att ha en generell regel som skall tolkas lika för alla försäkrade, eftersom alla försäkrade är olika. Jag är av åsikten att uttrycket ”efter förmåga” skall tolkas som att den försäkrades tidigare kunskaper och erfarenheter men även den försäkrades egenskaper kan spela in i bedömningen av ”efter förmåga”. Det vore inte skäligt att ”straffa” den försäkrade för ett brott mot plikten utan att den försäkrade hade den kunskap som behövdes för att inse faran i situationen. Följande exempel belyser detta resonemang ytterligare. En ensamföretagare, närmare bestämt en utbildad rörmokare, utför ett arbete och under arbetets gång råkar rörmokaren slinta med en skiftnyckel och orsaka skada på en vattenledning. I denna situation anser jag att rörmokaren på grund av sin utbildning och erfarenhet borde veta vad som bäst skall göras för att begränsa den skada som har uppkommit samt undvika ytterligare skador. Eftersom rörmokaren har denna kunskap och erfarenhet innebär uttrycket ”efter förmåga” att ganska höga krav ställs på rörmokaren. Jag anser att det inte räcker med att rörmokaren endast ringer någon som kan åtgärda skadan, utan rörmokaren skall även själv försöka åtgärda skadan så fort som möjligt för att begränsa denna.

Om istället exemplet ändras till att det är ”hobbyfixaren” Kalle som utför arbetet på sin fritid anser jag att det inte kan krävas lika mycket av honom eftersom han inte är utbildad rörmokare. Eftersom Kalle trots allt är ”hobbyfixare” och därför troligtvis har erhållit erfarenhet av rörmokeriarbete anser jag dock att det kan krävas lite mer av honom än av exempelvis en person som aldrig förut har sysslat med arbete av detta slag. För en person utan erfarenhet eller kunskap anser jag att plikten kan anses vara uppfylld redan när hjälp tillkallas och det som kan räddas från vattenskador bärs ut ur huset. ”Hobbyfixaren” däremot anser jag kan göra lite mer, exempelvis försöka stoppa vattenutströmningen. Jag anser med grund i detta resonemang att ”egen förmåga” resulterar i en skönsässig bedömning. Jag drar därmed

¹³² Selmer, Forsikringsrett s. 327 f.

slutsatsen att lagstiftaren med uttrycket ”efter förmåga” åsyftar en bedömning som skiljer sig från fall till fall. Detta resonemang för även Sørensen som anser att bedömningen blir en prövning från försäkrad till försäkrad.¹³³ Hade lagstiftaren velat ha en likadan bedömning för alla försäkrade tror jag att lagstiftaren hade valt att specificera de åtgärder som skulle leda till att plikten ansågs vara uppfylld. Nu blir det istället försäkringsgivarna som får ta ställning till om de skall specificera önskade åtgärder vid ett försäkringsfall.

Utöver dessa exempel kan även skadesituationens karaktär spela in i bedömningen. En försäkrad som exempelvis vid en brand förorsakas brandskador anser jag inte skall behöva vidta lika omfattande åtgärder som en försäkrad utan skador. I förarbeten till FAL uttalas att den försäkrade i en skadesituation eventuellt inte tänker rationellt och därför på grund av chock missbedömer faran.¹³⁴ Missbedömningen av faran skall då inte ligga den försäkrade till last eftersom denne inte själv har kunnat påverka sin insikt om risken och faran. Jag håller med om detta resonemang eftersom det inte vore rätt att ha en alltför hård och generell bedömning i dessa fall. Eftersom räddningsplikten inträder först i en akut situation kan inte samma åtgärder förväntas vidtas av alla försäkrade. De försäkrade har olika förutsättningar och praktiska möjligheter att ingripa vid ett förestående eller inträffat försäkringsfall. Jag tror att det nyss nämnda är anledningen till varför lagstiftaren har valt att använda sig av uttrycket ”efter förmåga”. Grundprincipen i regeln om räddningsplikt är trots allt att den försäkrade, utifrån förutsättningarna i den aktuella situationen, skall försöka begränsa eller avvärja skadan.

Utöver det ovan nämnda anser Hellner att den försäkrade får räkna med att utsätta sig för mindre faror för att rädda försäkrad egendom och på detta sätt uppfylla sin räddningsplikt. Han anser dock att gränsen för vad den försäkrade måste göra går vid att den försäkrade inte behöver sätta sitt liv i fara för att uppfylla plikten.¹³⁵ Jag instämmer med den åsikt Hellner har eftersom det vore alltför strängt att låta den försäkrade råka ut för en skada eller till och med offra sitt liv för att rädda egendom. Jag anser inte att värdet av den räddade egendomen kan sägas stå i proportion till den uppoffring den försäkrade får göra. Således är jag av åsikten att den handling som den försäkrade skall vidta för att uppfylla räddningsplikten skall vara rimlig i den aktuella situationen. Mitt resonemang kan belysas med följande exemplifiering. Jag

¹³³ Sørensen, Forsikringsret s. 268 f.

¹³⁴ A. prop s. 419 samt SOU 1989:88 s. 307.

¹³⁵ Hellner, Försäkringsrätt s. 186 f.

anser att det inte kan krävas av den försäkrade och dess anställda att de skall springa in i verkstaden, som är nära att explodera, för att bära ut egendom som kan skadas vid en nära förestående explosion. Däremot anser jag att den försäkrade företagaren vid en översvämning av lagret bör tillse att egendom som kan tänkas bli vattenskadad bärs ut ur byggnaden. Gränsen för vilka åtgärder den försäkrade skall vidta går således vid vad som kan anses rimligt i den aktuella situationen, vilket jag tycker uttrycket ”efter förmåga” antyder.

Ett avgörande¹³⁶ från ARN belyser ytterligare vad som kan anses vara att vidta åtgärder ”efter förmåga”. Den försäkrades bil gick sönder under en semesterresa och eftersom den försäkrade var tvungen att vara hemma till dagen efter tog den försäkrade taxi hem. Nämnden ansåg inte att den försäkrade genom att ta taxi hem försökte begränsa skadan utan den försäkrade borde ha väntat med att åka hem till dagen efter med kollektivtrafik, vilket var ett billigare alternativ. I detta fall hade den försäkrade möjligheten att välja ett skadebegränsande alternativ, vilket sätter gränsen för vilken typ av handlingar som kan anses innebära att uppfylla plikten. Jag anser detta vara ett riktigt sätt att bedöma frågan eftersom den försäkrade inte utan anledning bör ta det snabbaste färdmedlet hem. Den försäkrade hade lika gärna kunnat ta kollektivtrafiken hem dagen efter. Jag anser dock att om verkliga skäl för en tidigare hemresa hade förelegat, exempelvis sjukdom, skulle detta ha kunnat medföra att den försäkrade trots taxiresan hade uppfyllt sin plikt. Nämnden har dock inte tagit ställning till detta.

I ett annat avgörande¹³⁷ från SkVn fick den försäkrade reda på att ett inbrott hade skett i hans villa när han var bortrest och bestämde sig därför att åka hem för att inspektera villan och polisanmäla händelsen. Detta handlande ansåg nämnden inte var att begränsa skadan eftersom den försäkrade hade kunnat anmäla via telefon och låta någon annan som var på plats inspektera villan. Återigen instämmer jag med nämnden och anser att den försäkrade hade möjligheter att begränsa skadan, vilket den försäkrade inte gjorde ”efter förmåga”. Den försäkrade borde ha kunnat ordna så att någon annan inspekterade villan, varför jag anser att den försäkrade inte har uppfyllt sin plikt. Hade däremot ingen annan möjlighet funnits till att inspektera villan anser jag att plikten ändå skulle anses uppfylld.

¹³⁶ ARN 1997:35.

¹³⁷ SkVn 47/1972.

I ett tredje fall från HovR¹³⁸ hade den försäkrade ingått ett avtal om att tillverka ID-kort till skolelever. Under produktionen utsattes företagets lokaler för inbrott och viktiga tillverkningsmaskiner stals varför företaget inte kunde slutföra produktionen i tid. Företaget sade då upp avtalet med skolan i ett försök att begränsa skadan. HovR ansåg inte att den försäkrade hade gjort allt ”efter förmåga” för att begränsa skadan eftersom företaget borde ha försökt komma fram till en framflyttning av leveransen istället för att säga upp avtalet. I det här fallet tror jag att utgången berodde på att det var en näringsidkare som var den försäkrade. En näringsidkare har generellt mer kunskap och möjlighet att begränsa skadan och borde därför vara medveten om att skadan inte begränsas genom att säga upp avtalet. Därför anser jag att det är rätt att anse att plikten inte är uppfylld i detta fall. Däremot anser jag att om det istället hade varit fråga om exempelvis en brand som ödelade hela tillverkningsanläggningen hade det kanske varit tillräckligt att säga upp avtalet, eftersom skadorna hade varit så stora att en framflyttning av leveransen inte hade varit möjlig.

Sammanfattningsvis har jag kommit fram till att de åtgärder den försäkrade bör vidta för att uppfylla sin räddningsplikt får bedömas olika från fall till fall. Vid bedömningen skall de ovanstående resonemangen och försöken till förklaringar beaktas.

5.2.2.3. Orsakssambandet

Kravet på ett visst orsakssamband i ett försäkringsfall är ett ofta återkommande problem vid diskussion av försäkringsrätten. Eftersom försäkringsvillkoren är uppbyggda kring ett orsakssamband finner jag det relevant att föra en diskussion kring ämnet i denna uppsats. Exempelvis kan villkoren föreskriva att skada genom storm ersätts vilket innebär att ett samband mellan skadan och stormen måste finnas för att försäkringen skall täcka skadan.

Vid överträdelse av en biförpliktelse menar Hellner att det är överträdelsen i det konkreta fallet som skall ha inflytande, således samband, med försäkringsfallet.¹³⁹ Jag instämmer med Hellner eftersom ett brott mot räddningsplikten måste ha samband med försäkringsfallet för att nedsättning av ersättningen skall ske. Om exempelvis den försäkrade vid en översvämning väljer att bära ut egendom för att rädda denna är det denna handling som medför att skadan begränsas i viss mån. Det föreligger då ett samband mellan handlingen och begränsningen. Om den försäkrade istället när det börjar slå gnistor och sedermera lågor från en maskin i

¹³⁸ HovR T 129-00.

¹³⁹ Hellner, a.a. s. 207.

verkstaden väljer av nonchalans att inte försöka släcka gnistorna och lågorna har den försäkrade troligtvis inte uppfyllt sin räddningsplikt. Skadan kommer då troligtvis förvärras och har i vart fall inte begränsats av den försäkrades nonchalans. Hade den försäkrade försökt att släcka lågorna hade branden eventuellt aldrig utbrutit. Det föreligger således ett samband mellan den försäkrades underlåtenhet att släcka lågorna och branden.

Både Bengtsson och Hellner talar om att sambandet skall vara ett direkt samband.¹⁴⁰ Ett direkt samband innebär att ett logiskt samband mellan skadehändelsen och skadan skall föreligga.¹⁴¹ Försummelsen skall således, vilket jag har kommit fram till ovan, ha lett till skadan. Försummelsen, likt i exemplet ovan med branden, kan sägas ha brutit det ursprungliga orsakssambandet. Istället är det nu försummelsen som är den direkta orsaken till skadan och det faktum att det slog gnistor är bara en utlösande faktor.

I två avgöranden från SkVn har orsakssambandet diskuterats. I det första avgörandet¹⁴² hade den försäkrades värmepanna brunnit och därmed slutat fungera. Den försäkrade uppmanades då att tömma värmesystemet för att inte vattenledningarna skulle frysa, vilket den försäkrade underlät att göra och ledningarna frös. Nämnden ansåg att branden inte stod i samband med vattenledningsskadorna utan att det var den försäkrades försummelse att stänga av vattnet och därmed tömma värmesystemet som ledde till skadan. Därmed stod försummelsen i samband med skadan. Således kan sägas att orsakssambandet har brutits genom försummelsen eftersom det nu är försummelsen som har lett till skadan, att ledningarna frös, och inte den ursprungliga händelsen, att värmepannan brann. I det andra avgörandet¹⁴³ slutade den försäkrades fläktanordning för att torka hö att fungera, vilket resulterade i att höet blev fuktigt och därmed orsakades skada. Nämnden ansåg att skadorna var orsakade av felet på fläktanordningen varför ett klart orsakssamband mellan felet och skadan förelåg. Det fanns heller ingen handling som hade brutit orsakssambandet som i fallet ovan eftersom den försäkrade inte ansågs ha brutit mot sin räddningsplikt. I detta fall anser jag att ett logiskt samband föreligger mellan felet och skadan. Eftersom ingenting tyder på att den försäkrade har underlåtit att handla anser jag att nämnden avgjorde frågan på ett riktigt sätt.

¹⁴⁰ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 345 f. samt Hellner, a.a. s. 187 f.

¹⁴¹ Se avsnitt 3.6.1.

¹⁴² SkVn 132/1979.

¹⁴³ SkVn 13/1984.

Således kan jag av det ovan sagda dra slutsatsen att ett logiskt samband mellan händelsen och skadan skall föreligga för att grunda ersättningsrätt. Har den försäkrade brutit mot räddningsplikten kan sägas att sambandet har brutits och att det istället är försummelsen och skadan som nu skall ha ett samband. Jag ställer mig då frågan varför ett krav på orsakssamband finns. Anledningen till detta tror jag är att annars skulle det vara svårt att dra en gräns för vilka skador som skulle ersättas och inte. Jag tycker att det framstår som naturligt att ett samband skall finnas eftersom hela vårt rättssystem är uppbyggt kring detta. Samband för att ålägga någon ett ansvar är nödvändigt, inte minst av rättssäkerhetsskäl. En parallell kan dras till straffrätten där jag anser att det vore absurt att ålägga någon ett ansvar för ett brott som inte står i samband med dennes handlingar. Även om denna parallell kan anses vara aningen långsökta så anser jag ändå att syftet och tanken bakom reglerna bygger på samma grundläggande princip.

Ytterligare en fråga som jag ställer mig är om det finns någon tidsbegränsning för orsakssambandet. Bengtsson och Hellner anser inte att det finns någon tidsbegränsning eftersom det direkta sambandet enbart kräver ett logiskt samband mellan skadehändelsen och skadan.¹⁴⁴ Jag instämmer med dem eftersom det inte borde ha någon betydelse hur långt bort i tiden som skadan sträcker sig från skadehändelsen om ett samband föreligger. Eftersom det är orsakssambandet som knyter händelsen till skadan så anser jag detta vara tillräckligt för att plikten skall anses vara uppfylld. Jag anser dock att den försäkrade kan ha lättare att undvika ytterligare skada till följd av den ursprungliga skadan ju längre tid som förflyter från skadehändelsen, eftersom skadan då inte är av samma akuta karaktär som den var precis vid skadetillfället. Eftersom situationen inte är lika akut finns det mer tid och större möjligheter för den försäkrade att tänka rationellt.

Räddningsplikten kan därför sägas hänga ihop med orsakssambandet eftersom tidsbegränsningen för orsakssambandet ligger inom ramen för uppfyllelsen av räddningsplikten. Jag anser således att om den försäkrade inte anses ha någon räddningsplikt, på grund av att för lång tid har förflutit från skadetillfället, kan inte heller orsakssambandets förekomst vara aktuellt att diskutera.

5.2.3. *Annan som har att iaktta räddningsplikten*

¹⁴⁴ Bengtsson, a.a. s. 345 f. samt Hellner, a.a. s. 187 f.

Som jag tidigare har nämnt, i avsnitt 3.7., kan även andra än den försäkrade ha att iaktta räddningsplikten. Frågan jag ställer mig är dock var gränsen går för vilka som kan tänkas vara skyldiga att iaktta räddningsplikten. Enligt regeln om identifikation i 8 kap. 14 § FAL har också anställda i ledande ställning inom företaget eller på platsen att iaktta räddningsplikten.¹⁴⁵ Om dessa bryter mot räddningsplikten kan ersättningen således komma att sättas ned för den försäkrade även om det inte är den försäkrade som har underlåtit att begränsa eller avvärja skadan. Enligt förarbeten till lagen innebär anställda i ledande ställning till exempel verkställande direktör, platschef eller annan som fungerar som sådan.¹⁴⁶ Exempelvis om en vattenläcka inträffar på ett företag kan platschefens underlåtelse att bära ut egendom för att undvika ytterligare vattenskada leda till att den försäkrade, i det här fallet företaget, blir utan ersättning eller att ersättningsbeloppet sätts ned.

Jag är av åsikten att syftet med identifikationsregeln till viss del kan vara att underlätta avtalsförhållandet. Regeln underlättar avtalsförhållandet på så vis att försäkringsgivaren kan lita på att det alltid finns någon på plats som kan iaktta räddningsplikten. Jag anser att det inte vore rätt om den försäkrade skulle kunna skylla sin underlåtelse att iaktta plikten på att denne inte var på plats. I större företag tillhör det generellt ovanligheterna att ledningen för företaget befinner sig i till exempel tillverkningsdelen. Därför anser jag att identifikationsregeln möjliggör för det avtal gällande risker som försäkringsavtalet utgör. Hellner anser att anledningen till varför andra kan bli skyldiga att iaktta plikten är att räddningsplikten utgör en förutsättning för avtalet och inte en plikt i strikt bemärkelse.¹⁴⁷ Jag tolkar detta som att avtalet bygger på förutsättningen att även andra kan vara skyldiga att iaktta plikten och skulle det inte vara så skulle hela avtalet falla, vilket kan jämföras med vilket avtal som helst där förutsättningarna för avtalet ändras och avtalet därmed faller. Om inte identifikation hade kunnat tillämpas hade enbart de försäkrade behövt iaktta plikten, vilket hade lett till att fler skador på grund av nonchalans troligtvis hade uppkommit. Denna ökning av antalet skador hade lett till en ökad kostnad för försäkringsgivarna och därmed indirekt försäkringstagarna.

Om de två teorier som presenterades i avsnitt 3.7. jämförs med identifikationsregeln så anser jag att en kombination av båda teorierna används i regeln. Riskbegränsningsteorin är tillämplig på så vis att tanken är att försäkringsgivaren inte skall behöva sätta sig in i

¹⁴⁵ Se avsnitt 3.7.1.

¹⁴⁶ A. prop. s. 468 f.

¹⁴⁷ Hellner, a.a. s. 288 f.

företagets verksamhet för att veta vilka som har att uppfylla plikten. Jag anser att detta är klart försvarbart eftersom det skulle innebära ett oerhört merarbete om försäkringsgivaren skulle behöva göra detta, vilket varken skulle gynna parterna tidsmässigt eller ekonomiskt. Förverkandeteorin däremot innebär att ingen annan än den försäkrade har att iaktta räddningsplikten. Förverkandeteorin anser jag vara alltför hård och skulle innebära att försäkringsgivaren inte skulle kunna lita på att plikten generellt alltid kunde uppfyllas. Skälen bakom denna teorins utformning anser jag vara moraliska. Jag anser inte att det vore rätt att göra en försäkrad ansvarig för alla handlingar som dennes anställda utför, eftersom den försäkrade inte själv har kunnat påverka eller förutse risken i samma mån som om den försäkrade själv hade varit på plats. Dock anser jag att denna teori är aningen snäv i sin bedömning och att den försäkrade i detta fall, precis som i så många andra fall gällande anställningsförhållanden, skall ansvara för sina anställda. De anställda skall kunna känna tryggheten att de kan utföra sitt arbete utan rädsla för att bli ansvariga för skador de orsakar, så länge det är inom rimliga gränser. Identifikationsregeln i FAL är, vilket har framgått ovan, en kompromiss av de båda teorierna. Riskbegränsningsteorin lyste igenom mer i GFAL eftersom identifikationsregeln då inte var lika snävt utformad. Numera begränsas riskbegränsningsteorin av förverkandeteorin och den nu gällande identifikationsregeln i FAL är snävare utformad.

Att någon annan har att iaktta räddningsplikten, när identifikation är tillämpligt, har framgått av resonemanget ovan. Frågan är om även andra än de identifierade har att iaktta plikten. Enligt förarbeten till FAL kan generellt sägas att en försäkrad som inte själv har brutit mot förpliktelsen inte heller kan få sin ersättning nedsatt om identifikation inte är tillämpligt.¹⁴⁸ I ett avgörande¹⁴⁹ från SkVn har dock nämnden tyckt annorlunda. I fallet hade den försäkrade arrenderat ut sitt växthus till en odlare. Vid en brand skadades värmepannan vilket gjorde att värmetillförseln till växthuset upphörde. Den försäkrade uppmanade då arrendatorn att tömma vattensystemet för att undvika frostsprängning, vilket arrendatorn underlät att göra. I detta fall ansåg nämnden att arrendatorn inte hade uppfyllt plikten eftersom arrendatorn underlät att tömma vattensystemet. Jag drar utifrån detta avgörande slutsatsen att arrendatorn i detta fall ansågs skyldig att iaktta den räddningsplikt som den försäkrade hade enligt försäkringsavtalet. Därmed anser jag att även andra kan ha att iaktta räddningsplikten utan att identifikation bokstavligen behöver göras, vilket Hellner anser.

¹⁴⁸ SOU 1989:88 s. 308.

¹⁴⁹ SkVn 132/1979.

Jag ställer mig då frågan om till exempel dotterbolag måste uppfylla den räddningsplikt som dess moderbolag är skyldigt att uppfylla enligt det försäkringsavtal som försäkrar dem båda. Jag anser att detta är möjligt eftersom förhållandet moder- och dotterbolag är minst lika nära om inte närmare än som i fallet med arrendatorn. Moder- och dotterbolaget har även en ekonomisk gemenskap vilket jag anser bidrar till att förhållandet blir ännu närmare eftersom de delar samma intresse att skydda verksamheten. Detta resonemang stöds av Hellner som anser att uttrycket identifikation till och med skulle kunna användas i fall där ekonomisk gemenskap föreligger.¹⁵⁰ I fallet med moder/dotterbolaget är jag av åsikten att det skulle vara konstigt om inte även dotterbolaget skulle behöva iaktta plikten. Jag menar att det går att dra en parallell mellan förhållandena moder/dotterbolag och arbetsgivare/arbetstagare och att förhållandenas uppbyggnad på sätt och vis inte skiljer sig speciellt mycket från varandra. I båda relationerna är parterna beroende av varandra varför jag anser att ett delat ansvar för att plikten uppfylls är motiverat.

På grund av det ovan anförda anser jag sammanfattningsvis att den krets som räddningsplikten omfattar sträcker sig längre än till att enbart omfatta de identifierade enligt identifikationsregeln¹⁵¹.

5.3. Ersättning för räddningskostnad

5.3.1. Vad är syftet med regeln om ersättning för räddningskostnad?

Motivet bakom regeln om ersättning för räddningskostnader är att den försäkrade inte skall avhållas från att vidta räddningsåtgärder.¹⁵² Jag anser att faktumet att ersättningsbeloppet inte är relaterat till försäkringsbeloppet skapar en viss trygghet hos den försäkrade, eftersom denne vet att kostnaderna kommer att ersättas. Bengtsson anser att syftet med regeln är att den inte skall avhålla den försäkrade av ekonomiska skäl från att vidta räddningsåtgärder.¹⁵³ Detta syfte medför då i realiteten att kostnaderna totalt sett blir mindre eftersom de begränsande åtgärderna minskar skadan. Jag instämmer och anser att den trygghet som skapas hos den försäkrade kan göra att denne planerar sina räddningsåtgärder bättre för att undvika att skadan förvärras. Vetskapen om att extra utgifter ersätts och att det kan vara värt att offra oförsäkrad

¹⁵⁰ Hellner, a.a. s. 288 f.

¹⁵¹ 8 kap. 14 § FAL.

¹⁵² Se avsnitt 4.1.

¹⁵³ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 299.

egendom för att rädda försäkrad torde medföra att den försäkrade blir mer benägen att vidta räddningsåtgärder. Jag tror att om ersättningsbeloppet hade varit begränsat till försäkringsbeloppet hade den försäkrade inte velat lägga ut pengar eller offra egendom på grund av osäkerhet ifall kostnaderna skulle ersättas. De räddningsåtgärder som den försäkrade vidtar skall medföra mindre kostnader än om skadan inte hade begränsats, varför jag anser att Bengtssons tanke om minskade totalkostnader stämmer. Eftersom den försäkrade uppmuntras att vidta räddningsåtgärder anser jag, i likhet med Bengtsson och Selmer¹⁵⁴, att regeln har ett preventivt syfte eftersom antalet förvärrade skador och följdskador troligtvis begränsas genom att räddningsåtgärder vidtas i större utsträckning.

Selmer menar att räddningsplikten syftar till ett normalt agerande i en skadesituation.¹⁵⁵ Jag håller med Selmer eftersom de flesta människor väljer att agera på ett aktsamt och rationellt sätt i en skadesituation. Dock anser jag att det inte går att säga att en person generellt väljer att agera rationellt, vilket Selmer anser. Jag är av åsikten att en viss reservation får göras för att en del försäkrade kan se möjligheten till högre ersättningsbelopp om skadan inte begränsas. Dessa försäkrade behöver då den preventiva effekt, vilken föreskriften om räddningsplikten i avtalet ger, för att agera på ett aktsamt sätt och göra allt efter förmåga för att avvärja eller begränsa skadan. Vidare anser jag att regeln kan medföra att den försäkrade handlar snabbare vid ett förestående försäkringsfall. Eftersom den försäkrade inte av ekonomiska skäl behöver underlåta att vidta en räddningsåtgärd kan åtgärden vidtas snabbare. Att åtgärden vidtas snabbare anser jag leder till att skadan i de flesta fall begränsas mer än om längre tid går innan åtgärden vidtas, vilket främjar syftet med regeln; att begränsa skadan och därmed kostnaden totalt sett.

Radetzki skriver att ersättningen bestäms med hjälp av allmänna vinstersättningsprinciper. Med detta menar han att ersättningen inte är någon strikt försäkringsersättning och att den uppoffring den försäkrade gör skall ersättas av försäkringsgivaren, eftersom försäkringsgivaren behöver ersätta mindre kostnader på grund av uppoffringen.¹⁵⁶ Jag är av samma åsikt som Radetzki gällande att ersättningen inte är någon ”vanlig” försäkringsersättning och att den är obegränsad. Den vanliga ersättningen är begränsad av försäkringsbeloppet, vilket ersättningen för räddningskostnader inte är. Dock anser jag inte att

¹⁵⁴ Bengtsson, a.a. s. 299 samt Selmer, Forsikringsavtaleloven s. 128.

¹⁵⁵ Se avsnitt 4.1. gällande Selmer, Forsikringsrett s. 325.

¹⁵⁶ Radetzki, Orsak och skada s. 110.

försäkringsgivaren skall ersätta den försäkrade på grund av att denne har gjort en uppoffring. Jag anser att enligt allmänna avtalsrättsliga principer är det den försäkrades uppgift enligt avtalet att begränsa eller avvärja sin skada. Att kostnader i samband med detta då ersätts ingår i försäkringsskyddet enligt avtalet. Den försäkrade uppfyller sin del av avtalet, att uppfylla plikten, och försäkringsgivaren sin del av avtalet, att betala ut ersättning. Jag anser således att uppfyllelse av plikten inte kan anses vara en uppoffring, eftersom avtalet frivilligt har ingåtts. Anledningen till att försäkringsbeloppet inte är begränsat grundar sig i att den försäkrade skall försöka begränsa kostnaden totalt sett, vilket gynnar både den försäkrade och försäkringsgivaren.

Ersättning för räddningskostnader kan även utbetalas för egendom som är oförsäkrad. Motivet bakom detta anser jag vara att den försäkrade inte skall undvika att offra oförsäkrad egendom för att denna inte täcks av försäkringen. Att även oförsäkrad egendom kan grunda ersättning skapar då en trygghet hos den försäkrade eftersom denne inte behöver tänka på vilken egendom som skall räddas först. Om exempelvis en vattenläcka orsakar översvämning i en källarlokal och i källarlokalen förvaras både oförsäkrad och försäkrad egendom kan det vara svårt att veta vad som skall räddas först. I detta fall bör den försäkrade tänka på vad som är mest värdefullt eftersom syftet med regeln, vilket jag tidigare har nämnt, är att minska kostnaderna totalt sett. Om kostnaderna inte minskas totalt sett genom att den försäkrade exempelvis väljer att rädda den minst värdefulla egendomen kan detta leda till att skadan inte anses begränsad. Därmed kan plikten inte anses vara uppfylld och ersättning kan därför utebli.

Schmidt anser att den försäkrade skall vara beredd att offra oförsäkrad egendom för att rädda försäkrad om värdet av den försäkrade egendomen är väsentligen högre. Detta resonemang överensstämmer med det ovan angivna resonemanget.¹⁵⁷ Han anser således att värdet av det räddade och det offrade bör stå i rimlig proportion till varandra för att ersättning skall vara motiverad. Vidare anser Schmidt att det bör vara fråga om en uppoffring från den försäkrades sida.¹⁵⁸ Således ersätts inte egendomen om den ändå hade gått förlorad genom skadehändelsen. Jag instämmer i dessa åsikter och skall med följande exempel försöka klargöra vad jag menar. Det börjar brinna i en försäkrad maskin belägen i en av den försäkrades lokaler. För att kväva branden använder sig den försäkrade av en oförsäkrad presenning. Räddningsförsöket lyckas och branden kvävs av åtgärden. Detta exempel belyser

¹⁵⁷ Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 121 f.

¹⁵⁸ Schmidt, a.a. s. 121 f.

hur den försäkrade offerar egendom av mindre värde, presenningen, för att rädda egendom av högre värde, maskinen. Räddningsåtgärden medför att kostnaden begränsas totalt sett, vilket är tanken med räddningsplikten och ersättning för räddningskostnader. Jag anser att det är skäligt att denna uppoffring kan behöva göras och den står helt i överensstämmelse med hur en person normalt sett troligtvis skulle ha agerat i en skadesituation.

Således anser jag med grund i ovan angivna exempel att både i situationen där den försäkrade tvingas välja mellan att rädda försäkrad eller oförsäkrad egendom och där den försäkrade tvingas offra oförsäkrad egendom för att rädda försäkrad skall egendomens värde beaktas. Det mest värdefulla skall försöka räddas för att minska de totala kostnaderna.

5.3.2. Ersättningsbedömningen

Lagregeln om ersättning för räddningskostnader, 8 kap. 18 § 3 st. samt 6 kap. 5 § FAL föreskriver att för att ersättning för räddningskostnader skall kunna erhållas krävs att räddningsåtgärderna har varit försvarliga. Jag ställer mig frågan vad som menas med ”försvarlig” och vad bedömningen av ersättningen grundar sig på.

5.3.2.1. Extraordinär karaktär

Selmer uttrycker att ”försvarlig” innebär att faran och den förestående skadan skall vara av extraordinär karaktär. Jag ställer mig då frågan vad extraordinär karaktär innebär.

Jag tolkar Selmer¹⁵⁹ som att extraordinär karaktär innebär att det inte är den normala fara som egendomen kan utsättas för. Utöver detta skall även den skada som har drabbat egendomen inte vara en skada som kunde förutses av den försäkrade, vilket motiveras av att en skada som kunde förutses av den försäkrade skulle kunna förebyggas redan på förhand och därför inte behöva ett försäkringsskydd. Eftersom syftet med försäkringen är att skydda den försäkrade mot utgifter på grund av oförutsedda skador kan detta syfte även appliceras på denna regel. Jag anser att det inte är försvarbart att skador som inte är av extraordinär karaktär skulle omfattas av försäkringen eftersom detta skulle medföra onödiga kostnader för försäkringsgivaren och indirekt försäkringstagaren. Jag anser i linje med branschöverenskommelsen gällande räddningskostnader¹⁶⁰ att de åtgärder som vidtas skall vara nödvändiga i situationen. Är åtgärderna nödvändiga bör de också vara försvarliga.

¹⁵⁹ Selmer, Försäkringsavtaleloven s. 128 f. samt Selmer, Försäkringsrett s. 183.

¹⁶⁰ ”Överenskommelsen beträffande kostnad för skyddande av lös egendom i samband med reparationsarbete”.

Således innebär räddningsåtgärder inte ett normalt handhavande av egendomen utan något extra utöver detta handhavande skall vidtas.

Utöver detta anser jag att det bör hållas i åtanke att ersättning för räddningskostnader inte begränsas av försäkringsbeloppet, varför kravet på extraordinär karaktär framstår som än mer motiverat. Jag är av åsikten att det vore alltför svårt för försäkringsgivarna att beräkna risken om regeln skulle omfatta alla skador och faror oavsett karaktär. Eftersom regeln är väldigt generös ifråga om ersättningsbelopp anser jag att räddningsplikts syfte måste hållas i åtanke vid en diskussion av syftet med ersättning för räddningskostnader. Räddningsplikts syfte är att minska de totala kostnaderna för en skada genom att plikten uppfylls. Anledningen till att ersättningsbeloppet för räddningskostnader är obegränsat kan vara för att underlätta för den försäkrade att uppfylla räddningsplikten. Därmed krävs det att faran och skadorna verkligen är av extraordinär karaktär eftersom meningen med regeln om ersättning för räddningskostnader kan sägas vara att inte alla åtgärder kan ersättas som räddningsåtgärder. Skadesituationens karaktär kan sägas styra om det är en ersättningsgill räddningsåtgärd eller inte. För att exemplifiera detta skall följande exempel beskrivas. Den försäkrade glömmet vid arbetsdagens slut att stänga av vattenkranen i produktionsrummet. När den försäkrade kommer nästa dag upptäcker denne att fabriken har drabbats av översvämning. I detta fall är den normala åtgärden att stänga av kranen. Denna åtgärd anser jag inte grundar någon rätt till ersättning eftersom det inte är någon extraordinär räddningsåtgärd som medför extra kostnader. Om den försäkrade däremot väljer att hyra in personal för att kunna flytta ut oskadad egendom från verksamheten anser jag detta vara en extraordinär räddningsåtgärd som grundar rätt till ersättning. Att hyra in personal är inte vad den försäkrade normalt skulle göra och den försäkrade har därför gjort något extra för att begränsa skadan vilket jag anser kan grunda rätt till ersättning eftersom handlingen, faran och skadan är av extraordinär karaktär.

Utöver att skadan skall vara av extraordinär karaktär krävs även att det skall ha förelegat en överhängande fara för skada. Jag kommer dock inte gå in närmare på innebörden av överhängande fara här eftersom denna har diskuterats ovan i avsnitt 5.2.2.1. gällande räddningsplikten.

5.3.2.2. Inom rimlig tid

Försvarlig innebär, vilket har framgått ovan, att den förestående skadan skall vara av extraordinär karaktär och att en överhängande fara skall ha förelegat. Utöver detta krävs enligt

Selmer även att räddningsåtgärden skall ha vidtagits inom rimlig tid efter det att den försäkrade har insett att ett försäkringsfall är på väg att inträffa.¹⁶¹ Jag ställer mig frågan vad som menas med ”inom rimlig tid”.

En parallell kan dras till diskussionen i avsnitt 5.2.2.2. gällande räddningsplikten. För rätt till ersättning för räddningskostnader krävs att den försäkrade har insett att ett försäkringsfall är nära förestående. Bedömningen av om den försäkrade har insett detta eller inte får då göras utifrån den försäkrades personliga förutsättningar. Jag anser därför att vissa paralleller kan dras till analysen av uttrycket ”efter förmåga” i lagregeln om räddningsplikt vid bedömningen. Resonemanget om ”efter förmåga” anser jag vara ett bra mått på när den försäkrade borde inse att en räddningsåtgärd kan vidtas, varför en närmare förklaring av uttrycket inte kommer att göras igen. Bedömningen av ”inom rimlig tid” skall således utgå ifrån den försäkrades kunskap, erfarenhet och möjlighet att inse faran i den aktuella situationen. Det vore inte rätt att inte ersätta den försäkrade på grund av att denne inte insåg att ett försäkringsfall var nära förestående eller hade inträffat. Återigen kan diskussionen om sunt förnuft som fördes i ovan nämnda stycke vara aktuell eftersom det sunda förnuftet styr hur den försäkrade uppfattar eller handlar i en skadesituation. Jag anser med grund i detta att den försäkrade bör vidta räddningsåtgärder så fort denne har insett att ett försäkringsfall är nära förestående eller har inträffat. De kostnader som uppkommer i samband med dessa räddningsåtgärder skall ersättas av försäkringsgivaren om de ovan nämnda kriterierna är uppfyllda.

För att klargöra detta ytterligare skall jag ge ett exempel. En brand utbryter i ett stort lager med antika möbler. För att rädda de antika möblerna hyr den försäkrade in extrapersonal som hjälper till att bära ut möblerna ifrån de delar av lagret som ännu inte har fattat eld. Även efter att branden har släckts fortsätter extrapersonalen att bära ut möblerna från lagret eftersom den försäkrade ansåg sig inte kunna använda lagret längre på grund av sotskador på väggar, golv och tak. Jag anser att den första åtgärden att hyra in extrapersonal för att bära ut möblerna var en åtgärd i syfte att begränsa kostnaderna som därför skall ersättas av försäkringsgivaren. Däremot anser jag inte att kostnaderna för personalen, efter att branden har släckts, är försvarliga och de skall därför inte ersättas eftersom jag anser att åtgärden inte kan anses vara vidtagen inom rimlig tid. Jag anser att den försäkrade efter branden hade kunnat fortsätta sin

¹⁶¹ Selmer, Forsikringsavtaleloven s. 128 f. samt Selmer, Forsikringsrett s. 183.

rörelse och sälja möbler trots att lokalerna var brandskadade. Den försäkrade hade likväl kunnat ombesörja utflyttningen av möblerna efter hand med ordinarie personal och därmed begränsat kostnaderna ytterligare. Således anser jag att de första personalkostnaderna skall ersättas men att de andra faller utanför ersättningsregeln, på grund av att de inte kan anses vara försvarliga.

Jag är av åsikten att om ingen gräns fanns för hur långt bort i tiden en räddningsåtgärd skulle kunna vidtas skulle alla åtgärder som hade vidtagits i samband med skadetillfället behöva ersättas. Då skulle det ursprungliga syftet med regeln gå förlorat; att kostnader som den försäkrade har vidtagit i ett skadebegränsande syfte skall ersättas utan begränsning av försäkringsbeloppet. För att ersättning skall erhållas krävs således ett visst samband mellan åtgärden och kostnaden men även ett visst samband till den ursprungliga skadan. Det är på detta sätt som räddningsåtgärdens tidsbegränsning kan sägas hänga samman med det orsakssamband som krävs vid räddningsåtgärder. Orsakssambandet kommer att diskuteras närmare i följande avsnitt.

5.3.2.3. Orsakssambandet

Tidigare i analysen har jag diskuterat orsakssambandet vid räddningsplikt. Trots att regeln om ersättning för räddningskostnader bygger på regeln om räddningsplikt föreligger vissa skillnader gällande orsakssambandet.

Räddningsplikten innebär att om en händelse som täcks av försäkringen inträffar eller är nära förestående skall den försäkrade efter förmåga begränsa eller avvärja den skada som eventuellt uppstår. Radetzki skriver att om den åtgärd som den försäkrade vidtar begränsar skadan är en eventuell skada på grund av räddningsåtgärden att se som en indirekt skada.¹⁶² Det är en indirekt skada på grund av att det är en direkt följd av räddningsåtgärden men en indirekt följd av den händelse som täcks av försäkringen. Om en brand exempelvis uppstår i ett lager och den försäkrade för att kunna rädda egendom slår sönder ett fönster för att komma in till lagret är skadan på fönstret en indirekt följd av branden. Däremot är skadan på fönstret en direkt följd av räddningsåtgärden, att slå sönder fönstret för att kunna rädda egendom. Det är detta orsakssamband, mellan räddningsåtgärden och den därav uppkomna skadan, som krävs för att kostnader på grund av räddningsåtgärder skall vara ersättningsgilla. Således kan

¹⁶² Radetzki, Orsak och skada s. 108 ff.

sågas att räddningsåtgärden vid räddningsplikt är den händelse för vars följer försäkringsgivaren ansvarar. På grund av detta elimineras frågan om orsakssambandet mellan den av försäkringen täckta händelsen och ursprungliga skadan eftersom orsakssambandet kan sägas ha flyttats ett steg längre fram i kedjan.

Även Radetzki anser att orsakssambandet har flyttats ett steg längre fram i kedjan.¹⁶³ Framflyttningen medför att det är enklare att orsakssambandet är uppfyllt och den försäkrade har därmed lättare att få ersättning. Jag anser, likt Radetzki, att den försäkrade enklare kan få ersättning när orsakssambandet är framflyttat ett led. Genom att orsakssambandet inte är definierat i villkoren utan enbart styrs av räddningsplikten torde det vara enklare att få ersättning för kostnaderna. Jag anser att lagstiftaren har tänkt helt rätt när kraven är aningen lägre på orsakssambandet vid räddningsåtgärder. Eftersom lagen är utformad som att lagstiftaren vill att den försäkrade skall försöka begränsa sin skada så anser jag att de extra kostnader som den begränsande handlingen för med sig skall ersättas. Om den försäkrade inte på förhand skulle veta att kostnaderna var ersättningsgilla skulle detta syfte med regeln vara försvunnet eftersom den försäkrade eventuellt skulle välja att underlåta att handla av ekonomiska skäl. Syftet med regeln är att det totalt sett skall bli en begränsning av kostnaden för skadan varför jag anser att orsakssambandet i regeln om ersättning för kostnader i samband med räddningsåtgärder är motiverat.

Aktuellt i sammanhanget är att diskutera hur långt orsakssambandet sträcker sig. Radetzki menar att det endast krävs faktisk kausalitet, vilket innebär att ett samband mellan händelsen, det vill säga räddningsåtgärden, och skadan skall föreligga. Således anser han att orsakssambandets karaktär saknar betydelse.¹⁶⁴ Arntzen och Selmer menar att skadan skall ha utgjort en någorlunda närliggande och adekvat följd av räddningsåtgärden, vilket tyder på ett visst adekvanskrav.¹⁶⁵ Ett avgörande¹⁶⁶ från SkVn anser jag kan belysa problematiken. I fallet råkade den försäkrade ut för en brand i ett av verksamhetens källarförråd. För att kunna kontrollera alla lokaler i samband med branden använde sig den försäkrade av huvudnyckeln. I samband med branden försvann sedan nyckeln varför den försäkrade var tvungen att byta ut alla lås i byggnaden. Nämnden ansåg att låsbytet inte stod i sådant samband med branden att

¹⁶³ Se avsnitt 4.6. gällande a.a. s. 108 f.

¹⁶⁴ Radetzki, a.a. s. 88.

¹⁶⁵ Arntzen, Forsikringsavtalelovens bestemmelser om selskapenes ansvar for redningstiltak s. 154 samt Selmer, Forsikringsrett s. 338 f.

¹⁶⁶ SkVn 86/1974.

detta kunde ses som en räddningsåtgärd i syfte att uppfylla räddningsplikten. Jag anser att detta är ett tydligt exempel på hur långt plikten sträcker sig. Utifrån detta drar jag slutsatsen att kostnaden måste ha uppkommit i någorlunda närliggande anslutning till branden. Det finns således någon form av tidsbegränsning som är knuten till det faktiska orsakssambandet. Att tappa en nyckel i samband med en brand anser jag inte vara en skada som har uppkommit på grund av branden eftersom en nyckel kan tappas när som helst, oavsett brand eller inte. Jag håller därför med Arntzen och Selmer om att det finns ett visst adekvanskrav eftersom enbart kostnader som är en någorlunda närliggande följd av skadan skall räknas som räddningskostnader. Dock anser jag inte att adekvanskravet är lika strängt som i exempelvis skadeståndsrätten. Således menar jag att följdskador till en försäkrad händelse skall ersättas om orsakssambandet är uppfyllt, det vill säga att följdskadan är en närliggande och påräknelig följd av den direkta skadan vilken inte har kunnat förutses av den försäkrade.

Sammanfattningsvis anser jag att tanken med regeln om ersättning för räddningskostnader är att extra kostnader som uppkommer vid ett försäkringsfall skall ersättas. Skulle det inte finnas ett krav på orsakssamband skulle vilka åtgärder som helst kunna vidtas i samband med ett försäkringsfall och därmed ersättas. Detta system skulle då kunna utnyttjas av de försäkrade och kostnaden för detta skulle drabba hela försäkringskollektivet. Det är därför viktigt att kunna fastställa vilka kostnader som kan hänföras till en viss skadehändelse, för att kunna begränsa kostnaden totalt sett.

5.3.3. Ersättningsbeloppets storlek

Att ersättning kan erhållas för räddningskostnader har beskrivits ovan men frågan är hur stort ersättningsbelopp som kan erhållas. Jag anser med grund i det resonemang jag har fört ovan gällande räddningskostnader och de krav som ställs på dessa att de kostnader som ersätts får avgöras från fall till fall. I lagtexten står att åtgärderna och därmed kostnaderna skall vara försvarliga.¹⁶⁷ Ytterligare ledning kan hittas i branschöverenskommelsen gällande räddningskostnader¹⁶⁸ som precis som jag anser att åtgärderna skall ha varit nödvändiga i situationen. Jag anser att om åtgärderna inte är nödvändiga kan de inte heller anses vara försvarliga. Överenskommelsen föreskriver även att kostnaden skall ha varit skälig, vilket jag tolkar som att ett rimligt belopp kan utfås och inte den verkliga kostnaden om den verkliga kostnaden överstiger vad åtgärden normalt skulle kosta. Jag är således av åsikten att om

¹⁶⁷ 6 kap. 5 § FAL.

¹⁶⁸ ”Överenskommelsen beträffande kostnad för skyddande av lös egendom i samband med reparationsarbete”.

åtgärden är nödvändig och därmed försvarlig och den försäkrade har gjort vad denne kan efter förmåga för att begränsa eller avvärja skadan, skall de kostnader som har uppkommit i samband med åtgärden ersättas. Jag anser dock att ersättningen för kostnaderna skall stå i relation till vad kostnaden för åtgärden normalt skulle kosta. Tidsbegränsningen får, vilket jag tidigare har nämnt, vara beroende av hur orsakssambandet binder samman räddningsåtgärden och kostnaden. Föreligger det ett orsakssamband mellan åtgärden och kostnaden och dessa ligger i ett någorlunda rimligt tidsförhållande till varandra så ser jag inte varför dessa kostnader inte skulle kunna ersättas oavsett belopp. Eftersom försäkringsavtalet är ett avtal som har ingåtts grundat på vissa förutsättningar skall ersättning också betalas ut om förutsättningarna inte ändras. Jag är av åsikten att försäkringsgivaren vid ingåendet av avtalet vet om att en risk för höga kostnader i samband med räddningsåtgärder kan förekomma, varför jag antar att denna risk är medräknad i den premieberäkning som görs för den försäkrade.

Vidare anser jag mig inte ha den insikt i skadereglering som skulle behövas för att kunna sätta någon gräns för hur mycket utöver försäkringsbeloppet som kan vara skäligt att utbetala. Jag är av åsikten att en gräns dock inte behövs utan att gränsen får styras av vad som är rimligt och kan anses skäligt i den aktuella situationen, vilket även överenskommelsen gällande räddningskostnader¹⁶⁹ antyder. Således får frågan ställas hur proportionen mellan kostnaderna för att begränsa skadan och själva begränsningen stämmer överens. Stämmer dessa väl överens anser jag att alla de kostnader som den försäkrade har orsakats skall ersättas av försäkringsgivaren. Jag anser således sammanfattningsvis att alla kostnader som uppfyller de ovan nämnda kriterierna, står i rimlig proportion till samt har ett samband med begränsningen skall ersättas.

¹⁶⁹ ”Överenskommelsen beträffande kostnad för skyddande av lös egendom i samband med reparationsarbete”.

6. SLUTSATS

Efter genomgången analys av rättsläget gällande räddningsplikt och ersättning för räddningskostnader har jag dragit följande slutsatser. Räddningspliktens syfte grundar sig i det avtalsförhållande som försäkringsavtalet utgör. Således anser jag att den generella lojalitetsplikt som åligger avtalsparterna i ett avtalsförhållande även är tillämplig på försäkringsavtalsförhållandet. Denna lojalitetsplikt anser jag vara det bakomliggande syftet med räddningsplikten. Den försäkrade har således att uppfylla sina plikter och försäkringsgivaren skall betala ut ersättning vid en eventuell oförutsedd skada.

Vad gäller oaktsamheten som krävs för brott mot räddningsplikten har jag kommit fram till att ett brott mot plikten endast kan föreligga om den försäkrade är medveten om den risk som handlingen eller passiviteten utgör. Är den försäkrade inte medveten om risken vore det alltför hårt att ålägga den försäkrade ett ansvar för handlingen eller passiviteten. För att räddningsplikten skall inträda krävs även att situationen är av akut karaktär, vilket innebär att den försäkrade skall vara medveten om risken för att kunna inse att faran är nära. Det är därför av vikt att nämna att den försäkrade skall iaktta plikten ”efter förmåga”, vilket således kan variera från försäkrad till försäkrad, eftersom alla har olika erfarenheter, kunskap och bakgrund som styr hur vi uppfattar och handlar i en skadesituation.

Vidare har jag kommit fram till att det orsakssamband som krävs vid räddningsplikten är ett direkt, logiskt samband. Således krävs endast att den skadebegränsande handlingen har ett samband med den skadebegränsning som sker eller tvärtom att försummelsen att iaktta plikten leder till skada. Jag har kommit fram till att jag inte anser att någon tidsbegränsning föreligger så länge detta samband är uppfyllt.

Vidare har jag dragit slutsatsen att förutom vid identifikation kan det även finnas andra som i vissa situationer har att iaktta plikten. Således kan kretsen som har att iaktta plikten vidgas till att även omfatta andra än de som kan identifieras med den försäkrade.

Gällande ersättning för räddningskostnader har jag dragit slutsatsen att motiven bakom denna regel är att inte avhålla den försäkrade från att vidta räddningsåtgärder, vilket förklarar varför ersättningsbeloppet inte är begränsat till försäkringsbeloppet. Jag anser att kostnaderna bör

ersättas så länge räddningsåtgärderna är försvarliga. Åtgärderna skall således stå i rimlig proportion till den skada som har uppkommit och ett faktiskt orsakssamband mellan räddningsåtgärderna och skadan skall föreligga. För att räddningsåtgärder skall kunna vidtas krävs att situationen skall vara av akut karaktär, det skall föreligga överhängande fara och räddningsåtgärden skall vara av extraordinär karaktär. Hur långt bort i tiden en räddningsåtgärd kan vidtas får bygga på det sunnda förnuftet och medvetenheten att inse att en skada är nära förestående. Det handlar således återigen om den försäkrades egen förmåga att inse när en skadesituation är nära. Sammanfattningsvis kan sägas att för att ersättning skall utbetalas skall skadan på grund av räddningsåtgärden vara en närliggande och påräknelig följd till den ursprungliga skadan.

Den försäkrades räddningsplikt hänger således samman med ersättning för räddningskostnad eftersom de begränsningar eller den avvärjning av skadan som den försäkrade vidtar vid uppfyllelse av plikten grundar en rätt till ersättning för extra kostnader. På detta sätt sammankopplas syftet med de båda reglerna. Lagstiftaren verkar vilja uppmana den försäkrade att hålla sin avtalsöverenskommelse genom att låta den försäkrade få ersättning för de uppoffringar som vidtas för att hålla överenskommelsen.

7. KÄLLFÖRTECKNING

Doktrin

- Kommentar till Allmänna villkor
- Skadehandboken. Företag och industri - exkl. ansvar, Skandia 1987
- Bengtsson, Bertil Försäkringsrätt. Några huvudlinjer., 7 uppl., Norstedts Juridik AB 2005
- Försäkringsavtalsrätt, 1 uppl., Norstedts Juridik AB 2006
- Försäkringsteknik och civilrätt, 1 uppl., Norstedts Juridik AB 1998
- Hellner, Jan Försäkringsrätt, 2 uppl., Försäkringsjuridiska föreningens publikation Nr 15, Juristförlaget 1965
- Hult, Phillips Föreläsningar över försäkringsavtalslagen, P.A. Norstedt & Söner 1936
- Håstad, Torgny Tjänster utan uppdrag. Ersättning och behörighet vid sk. negotiorum gestio, Jure AB 1973
- Jønsson, Henning
Kjærgaard, Lisbeth Dansk Forsikringsret, 8 uppl., Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2003
- Lagerström, Peter
Roos, Carl Martin Företagsförsäkring. En försäkringsrättslig introduktion, 2 uppl., Juristförlaget JF AB 1991
- Lindell-Frantz, Eva Nedsättning av försäkringsersättning, Nerenius & Santéus Förlag AB 1998
- Lindgren, Ulla-Britt
Runwall, Lars Ansvarsförsäkring för företag, IFU Utbildnings AB 1997
- Nordin, Eva Avbrottsförsäkring för företag, IFU Utbildnings AB 2000
- Oldertz, Carl Svensk rättspraxis i försäkrings- och skadeståndsmål: register över i FFR, RFS, NJA, RfH och SvJT refererade domar, 2 uppl., Norstedts Juridik AB 1996
- Radetzki, Marcus Orsak och skada. Om tolkning av ansvarsbärande orsaksvillkor i avtal om egendomsförsäkring, Jure AB 1998
- Renmar, Sten Egendomsförsäkring för företag, IFU Utbildnings AB 1997
- Rodhe, Knut Lärobok Obligationsrätt, 5 uppl., Norstedts Juridik AB 1979

Schmidt, Folke	Faran och försäkringsfallet. En försäkringsrättslig studie, Juridiska fakulteten i Lund, C.W.K. Gleerup 1943
Selmer, Knut S.	Forsikringsavtaleloven med forarbeider, Tano A.S. 1990 Forsikringsrett, 2 uppl., Universitetsforlaget 1982
Sørensen, Ivan	Forsikringsret, 4 uppl., Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2005
Tullberg, Mats	Försäkringsersättning vid skada på egendom, 1 uppl., CE Fritzes AB 1994
Ullman, Harald	Försäkring och ansvarsfördelning. Om förhållandet mellan försäkring och kommersiella leverans- och entreprenadavtal. Version II, Iustus förlag AB 2006

Artiklar

Arntzen, Andreas	Forsikringsavtalelovens bestemmelser om selskapenes ansvar for redningstiltak, TfR 1963
Kindbom, Mikael	Försäkringstagare föll på räddningsplikten, Pointlex, 2004-04-07

Offentligt tryck

Ds 1993:39	Ny försäkringsavtalslag
Proposition 1979/80:9	
Proposition 2003/04:150	
SOU 1925:21	Förslag till lag om försäkringsavtal mm.
SOU 1989:88	Skadeförsäkringslag

Lagtext

Brottsbalk (1962:700)	
Lagen (1927:77) om försäkringsavtal	
Lag om försäkringsavtal (2005:104)	

Praxis/Avgöranden

NJA 1992 s. 130	
-----------------	--

Hov R T 129-00

ØLD 1921 s. 898

NRt 1925 s. 513

FFR 1954 s. 311

ARN 82/R4917

ARN 1997:35

SkVn 61/1950

SkVn 47/1972

SkVn 86/1974

SkVn 132/1979

SkVn 13/1984

SkVn 89/1987

SkVn 40/1988

Övriga källor

Överenskommelse beträffande kostnad för skyddande av lös egendom i samband med reparationsarbete från den 3 april 1975

Nationalencyklopedin på Internet – www.ne.se